

Fl.

bio

B.I. 5.

D. C. 15

Opus perrarum, cujus praesentia appendix raro fit obvia.
sic scribit de hoc libro Schabeloock in Catalogo de anno 1744,
et pretium ei statuit 4 Floren. 30tes.

Dbl. N° 1465 00

Jul

Mist:
1. et. 13.

Georg. & Greg. f.
L. C. 155. X

Ga
Lett
de
C
un
in
N
fec
&
da
br
Jb
Ser
ma
ad
ra
a
x
la
ru
fu
y
in
re
ra
u
b
F
Ex
ca

ferte
ea in
luta
est
Moxe
Antiquo
rum.
(
a
u
on
ba
er
P
p
l

Excerpta Sive Compendiosa narratio ex Itinerario Caroli Jacobi Poncet Medici Galli in Aethiopiam annis 1698. 1699. 1700. edito in tertia parte Libri cui titulus est Lettres Edifiantes & curieuses écrites des Missions Etrangères par quelques Missionnaires de la Compagnie de Jesus. Parisiis Anno 1704. pag. 251.

"Ibnali

Cairo profectus est X. Junii ¹⁶⁹⁸ cum Hagi Ali Regis Aethiopiae ministro qui Medicum Europe- um in Aegyptum arcessitum venerat. Primo Manselu venit, ^{& ~~ubi~~ ^{ubi} Caravannae in Sennar iturae convenire solent.} Inde XXIV. Septembris in locum Cantara dictum in ripa Orientali Nili sesquimiliari ab Ibnali distantem. Inde animi causa Syout quatuor horarum via equitando pro- fectus ~~est~~, ultra Nilum per pontem lapideum processit. Syoutae vestigia vidit magnifici amphitheatri & aedificiorum quorundam veterum. Die secundo Octobris Caravana processit per vastum & formi- dabile desertum, in quo arenis mobilibus pericula undique viatoribus imminant. Die sexto Octo- bris in oppidum Helaoie advenerunt locum fertilem & amoenum, ubi Turcarum ditiones desinunt. Ibi per quatrimum mansere, deinde post bidui iter Chabbé in Regnum Gondolae quod a Regno Sennar pendet, advenerunt. Locus est alumine abundans, ut & nomen ostendit. Chabbé Arabice Alu- men significat. Triduo post Selymam venerunt. XXVII. Octobris emenso deserto arenoso Machou advenerunt in Provincia Fungi quae una est ditionum Regis Sennar, initiumque regionis Ba- rauras. Illius Provinciae Praefectus Erbab appellatur & in Oppido Argos habitat e regione Machou ad oppositam Nili ripam. Post octiduum Machouae conjunctum. IV. Novembris inde profecti die XIII ejusdem mensis Dongolam venerunt. Regio amoenissima est sed unum tantum milliars in latitudinem extensa. Cetera horribilibus desertis occupantur. Raro pluit, sed ope Nili & incola- rum industria agri irrigantur & fertiles evadunt. Incolae Mahumedani sunt; etsi olim Christiani fuere, variaeque Ecclesiae in eorum regione supersunt quae ruinam minantur. Rex Dongolae lauples est, sed Regi Sennar tributum pendit. Dongola sexto Januarii anno 1699. profecti post quatrimum in regnum Sennar ingressi sunt, ubi honorifice excepti XIII. ejusdem mensis in oppidum Korty pervene- re, inde ob metum latronum a fluvio discedentes quinque dies in peragrando deserto Bihouda perege- runt, unde Derreira oppidum in ripa Nili situm advenerunt. Ea regio ob fertilitatem & rerum omni- um copiam Delad Alla i.e. regio Dei dicitur. Derreira post biduum ibi conjunctum XXVI. ^{Januarii} ~~profecti~~, ^{profecti} versus occidentem iter fecerunt, inde in oppidum Guerry ad Nilum advenerunt. Ex ^{oppido} i. Februarii profecti eodem die Alfaa venerunt pagum domibus lapideis aedifi- catum, ubi pernoctarunt. Postea ad Orientales plagas qua ad Septentrionem vergunt profecti per pagos nomine Alfon, Cotran & Camin transierunt, insulamque ingentem quae in nullis ^{forte} ^{ea in} ^{sua} ^{est} ^{Mexoe} ^{antiquo-} ^{rum.} tabulis Geographicis cernitur, tandem in ~~urbem~~ urbem ~~Harbagy~~ Harbagy venerunt omni rerum copia abundantem; inde per amoenissimas silvas transiere plenas Psittacis, aliisque avibus minime notis apud Europaeos. Inde Sennar advenerunt, quo vero die auctor non adscripsit. Hoc unum notat quod ibi tres menses consumsit indeque 12. Maii profectus est. Urbs Sennar ad Occidentem Nili in colle posita latitudinis Septentrionalis gradus XIII & IV. minut. obtinet, verbs & regio fertilis & dives. Incolae nigri sunt, simi, labiis eminentibus, Mahumedis religi- oni addicti; homines alias pessimi, fallaces & superstitiosi. XII. Maii inde profecti Bas- boch venerunt in Orientalem Nili ripam, qui locus Sennara semi milliar distat; unde XV. ejusdem mensis profecti ad oppidum Baeras uno itinere nocturno pervenerunt, ubi a loci Praefecto Centum & triginta annos nato ^{actatemq; optime ferente} humaniter excepti sunt. Die sequenti Abeq, postridie vero Baha ad Nili ramum venerunt, pagos exiguos, inde XIX. mensis Dodar locum haud meliorem; 20. Abra oppidum, inde Debarke, post modum Bulbul, peragra- ta quae subinde regione amoena & populis frequentata XXV. Maii Giesim oppidum in silva situm ad Nili ripam pervenerunt, ubi XIX. dies haeserunt. Sita est haec urbs in medietate itineris inter urbem Sennar & Aethiopiae fines ad X. latitudinis Septentrionalis gradum. Ex urbe Giesim profecti XI. Junii, quinque post horas ad pagum nomine Deleb pervenerunt, die sequenti Chau pagum ad ripam Nili,

postidie Abotknam, noctemque sequentem in valle amoena Sonnone dicta pernoctarunt. Inde biduo Serke urbem amoenam sexcentis domibus constantem attigere. Sita est ea urbs in pulchra valle; rivus vero exiguus urbi vicinus regnum Sennar ab Imperio Aethiopiae dividit. Serke XX. Junii profecti regiones variis fontibus & montibus egregie cultis plenas peragrarunt, postidie Tambisso venerunt, qui pagus ad Aethiopiae Patriarcham pertinet, die sequenti Abiad advenere oppidum in excelso monte situm. XXIV. eiusdem mensis fluvium Gandova transvadarunt, qui fluvius in alium nomine Tekesel idest Formidabilem exoneratur, uterque postea Nilo conjungitur. Die sequenti per duos alios ingentes fluvios transiit, XXVI. Girana pagum in sublimi monte positum venerunt, ubi a triginta hominibus ab Imperatore missis excepti sunt. Aliquot diebus Giranae consumtis, inde primo die Pulii digressi per montes & vias difficiles Barangoam venerunt, unde die sequenti Chelgam urbem magnam & amoenam, emporiumque celebre attigere. Tertio die Barko venerunt urbem exiguam sed amoenam dimidiae diei itinere Gondaro Aethiopiae Metropoli distantem. Ibi diem suum obiit Carolus Franciscus de Brevdent Loiolita Gallus qui Poncetum comitabatur, ipseque Poncetus periculo aegrotare coepit, 1^a Julii, quo die Monachi Aethiopes Patrem de Brevdent solemniter in Ecclesia sua sepelierunt. XXI. Julii Barko profectus Poncetus Gondaram advenit, quam urbem Aethiopes Gondar a Catma, id est urbem Sigilli appellant. Ibi Poncetus ab Imperatore magnifice exceptus est, cuius magnificentiam & pietatem magnopere commendat. Cetera quae apud auctorem leguntur a gravitate & decore commendat, lapidesque pretiosos in Corona Imperatoris, & in Imperatricis vestibus se vidisse narrat, quod tamen negat ex Tellezio Ludolfus. Ceterum Gondar est urbs, in qua Palatium Regis amplissimum est quadratis lapidibus aedificatum. In urbe centum circiter Ecclesiae inveniuntur. Patriarcha ibi in pulchro Palatio prope Ecclesiam habitat. Qui tunc ea dignitate fungebatur Aegyptius erat nomine Abona Marcos. Aethiopes Mahumedanos & Europaeos fere aequae abominantur. Illius odii causas falsas Poncetus refert, nec quicumque in eo de Jesuitis memorat. Imperator qui tunc regnabat JESUS vocabatur eratque Imperatoris Bayilidis nepos. Cum Gallis & Changallis bellum gerit. Anno 1699. exercitum habuit quadringentorum millium militum. In locum Arringon exercitus convenire solet, ubi Imperator Palatium habet haud minus splendidum Palatio Gondarae. Ibi Corona Regia a IV. vel V. millibus militum ~~servatur~~ custoditur. Aliud etiam Palatium habet in loco dicto Kaa, ubi Baptismum Epiphaniae, dictae Gottas apud Aethiopes, celebrare solet. Aethiopes colore sunt subfusco, nihil similes nigris & Sennarensibus, pulcherrimi ut plurimum & proceri. Imperator quem auctor magnis laudibus ornat 41. annos tunc natus erat. Octo filios & tres filias tunc habebat. In Monasterio Tzamba semi milliarum distante ab urbe Gondar experientias Chemicas cum Ponceto exercuit. Si locus Tzamba a fontibus Nili distat circiter sexaginta milliaribus Gallicis. In insula S. Claudii in mari Dombae Imperator pulcherrimum aliud Palatium habet, quo Poncetus cum Imperatore ipso profectus est. Hinc rediit Poncetus Emfras urbem amoenam una die ab urbe Gondara distantem procepit. Eo venit tempore vindemiarum uvasque vidit octo librarum pondere, quarum acini magnas naves juglandes nostras aequabant. Ibi uvae albae etsi optima in nullo sunt pretio, eo quo Lusitanorum colorem referre videantur. Cum mala valetudine Poncetus in dies magis cruciaretur facultatem in Europam se recipiendi a Rege aegre obtinuit. Die secundo Maii anni 1700. Gondara Mesuam profectus est. Primo Emfras venit, postidie Cogala. Postea spatio septem vel octo dierum Provinciam Ogara perstravit, inde in Provinciam Syri, ubi incipit usus linguae Tigra. Eo antequam adveniret fluvium Tekesel transit. Ea provincia amoenissima est & fertilissima. Inde in Provinciam Adoua inde in aliam Saravi dictam. Inde Duvanna Metropolim Regni Tigra. Provinciae illius

Imaginem hanc Magnatis Habessini
ex India ad nos missam ideò proponere volumus,
ut, quæ de forma corporis & liberali vultu Habes-
sinorum in Historia nostra Lib. I. c. 14. §. 28. diximus,
quòd non ut alii Æthiopes turgentia labra, &
repandos nasos habeant, hòc exemplo
confirmentur.

CULANEL. GABAS. CHAN
HABESSINUS. NATIONE. EXERCITUS. DUX.
SULTAN. MAHMUDI. REGIS. VIJAPOURÆ.
IN. INDIA. A.º. MDCXCIII.

PRÆFATIO AUTORIS AD LECTOREM.

Relationem novam de præfente Habessinæ statu, quam hîc vides, Amice Lector! amplissimæ SOCIETATI INDIÆ ORIENTALIS BATAVORUM debeo. Debent illi plurimùm & alii omnis generis mortales. Non dicam nunc de mercibus, quas ultrò citroque vehunt, quibus non tantùm vita beatior redditur, sed & sanitas atq; salus corporis humani in medicina & chirurgia conservatur. Multæ novæ regiones & in iis veteres fabulæ deteguntur: contra, vetera nonnulla pro fabulosis habita vera reperiuntur: Deperdita pridem, hîc denuò reperta deprehenduntur. Vix annus præterit, quò non notabilia, sive de insula, sive de gente aliqua nova: sive etiam de novis naturæ miraculis ex India nunciantur; ut quod olim de Africa, id de Societate ista prædicari possit: *Semper aliquid novi.*

Annò superiore relationem naufragorum quorundam accepi, qui Anno 1686. haud procul flumine *Goa*, sub gradu 25. latitudinis australis, in breviam *Terræ Natalis* compulsi, naufragium fecerant. Illi triginta milliaria introrsum, & ultra centum milliaria littoris Africani peragrantes, ut effugium quærerent, miras & ignotas hucusque gentes, *Magoses, Makriggas, Matimbes, Mapontes & Emboos*, invenerunt; partim feras, partim mites & hospitales; moribus planè insolitis. Hottentotziæ quoque linguæ specimina ad me missa fuerunt; quæ cuncta aliquando lucem videbunt. Si hodiè alter aliquis *Plinius* novum Historiæ naturalis opus condere vellet, ad miniculo relationum hujus Societatis insigne quoddam *Naturæ & Orbis Theatrum* repræsentare nobis posset. Etenim artes atque scientiæ variæ, *Astronomia, Geographia, Physica & Botanica*, denique *Historiæ* diversarum gentium, relationibus Indicis insigniter illustrantur.

Quin & Christianum nomen commerciorum occasione in remotissimis terræ partibus mirificè inclarescit. In Belgio passim notum est, quæ auspiciis istius Societatis solertissimus Theologus *D. Robertus Junius* piæ mem. in insula *Formosa*, cum adhuc Societati pareret, præstitit. Vidi in juventute mea *Delfi* tabulas pictas, & audiivi quomodo insulani illis Evangelium prædicaverit: & quomodo per classes dispositos in doctrina Christiana instruxerit, moresque humaniores docuerit. *Catechismum* ejus in lingua *Formosana*, typis excusum, adhuc possideo. ut falsi sint, qui asserunt, Societatem Indicam Batavorum *Christianam religionem* neglectui habere. Si quæ fortè hac in parte à privatis peccetur, id *Societati* ejusq; *Directoribus* minimè exprobrandum est; sicuti nec *Principes* Ministrorum suorū malefacta sibi imputari sinunt.

Præfatio Autoris ad Lectorem.

Vulgò quidem fociis solum lucrandi & acquirendi studium, tanquam summum Societatis bonum imputatur; utinam Reges & Principes omnes à tali affectu vacui essent, nec aliqui illorum consilia omnia ad sola commoda sua privata dirigerent; non tantùm vendendis mercibus suis, quas illorum subjecti nimis carò emere coguntur: sed, quod pejus est, parando in alienas regiones & urbes imperio, proferendis finibus suis intenti, sine cura juris & æqui, solum id quod interest, sumam consiliorum suorum rationem putantes; idque sæpius cum urbium excidio, & agrorum vastatione. Cùm alias *beneficio affici hominem hominis maxime intersit.* (*) At Societas Indica absq; cujusquam injuria liberrimè emit & vendit: & in commune utilia per Orbem terrarum dispensat. ut hinc demum verissimum sit Jctorum effatum: *In vitus nemo emere vel vendere cogitur.* (a)

Sed obtrectatores illi *opibus & divitiis* Societatis invident; invideant etiam periculis & jacturis! invideant laboribus & molestiis gravissimis! quas illi tolerant, quibus ex uno hemisphærio in alterum navigandum, & in terras alio sole calentes iter faciendum est. At nec sibi solis lucra cuncta retinent, quin *Reipublicam*, quotiescunque necessitas poscit, navibus atque pecuniâ juvant. adeò diffusa per universum Belgium foederatum est Societas ista, ut non tanquam privata quædam consociatio, sed magna Reipublicæ pars censenda sit.

Præterea invidia ipsa nullas illi sordes objicere potest. Splendidæ & sumtuosæ *missiones*, quas modò in *Japoniam*, modò in *Chinam*, & alias oras miserunt, toti Orbi innotuere. (b) Colitur vicissim honorificis legationibus à *Regibus & Principibus Orientis*; exemplo sint Legationes potentissimorum *Æthiopiæ Imperatorum AELAF-SAGEDI & ADJAM-SAGEDI*, quorum epistolas hinc publicamus, quibus illi pari urbanitate responderunt, decorum & honestum rectè observantes, ut quamvis necdum quæstû ullum ex *Habessinorum* regionibus, maxima sui parte terrestribus, perceperint, à *Urdoga* tamen multò plura, & muneribus acceptis pretiosiora, uti primâ vice, ita nunc denuò remiserint; quod cuivis supputanti facilè constabit.

Ut autem curiosi sciant, unde SOCIETATI INDICÆ BATAVORUM ista rerum Habessinicarum cura: mihi autem tanta illius benevolentia sit, quòd acta cum Regibus *Æthiopiæ* mecum communicare voluerit, paucis expediam. Cùm anno 1679. hortante & patrocinate Dn. *B. Hocho* b. m. Cancellario tunc temporis aulico, Pragæ ad alloquium Imperatoris admissus

(*) Sic loquitur *Papinian.* l. 7. ff. de serv. export.

(a) *L. In vitum.* ff. C. de contrab. emt. & ibi *Dd.* (b) Variis linguis editæ p. assim inveniuntur.

Præfatio Autoris ad Lectorem.

missus essem, AUGUSTISSIMUS CÆSAR (qui me ex narratione Bibliothecarii sui *Lambecii* noverat) gnarus, *Regem Habessinorū* Christianum, & Turcarum in littore Maris rubri vicinum esse, inter alia interrogabat, num literas in regnum illud dare, & viam ad amicitiam in futuros usus sternere possem? Respondi, me omnem operam daturum, ut cognoscendo hodierno illius Regni statui literas in Indiam atq; Æthiopiam ipsam mitterem; modò MAJESTAS CÆSAREA dignaretur, *Britannis* atque *Batavis*, qui commercia Maris rubri agitent, me commendare, ut literas meas rectè curarent, & scitu necessaria renunciarent; me enim à quadraginta ferè annis nullum nuncium ex illis oris accepisse. Annuit *Imperator* clementissimè, mihi que epistolas cum ad Regem Angliæ CAROLUM II. tum ad FOEDERATI BELGII ORDINES dedit, quibus conatus atque studia mea illis commendabantur; quas ipse deferrem, & quæ ulterius necessaria forent, dispicere possem.

Erat eo tempore alta pax, nec quisquam profectioem urgebat, quam ob causam nec ego festinabam, alia intervenientia negotia prius expediturus. At anno 1683. ortò gravi bello Turcico, eo que sub initium, obsessâ Viennâ, periculosissimo, veluti instinctu quodam excitatus, iter meum non ultra differendum putavi. Memineram enim in aliis bellis Turcicis societatem & foedus *Persarum* ab *Imperatoribus* nostris, & Regibus *Poloniae* expetiturum fuisse: Legeram epistolas Summi Pontificis P II. V. (c) ad *Shach Tahamasum* (lege *Tecmasem*) *Persarum* regem; & ad *Sherifum Mutahar*, Regem Arabiae felicis, Muhammedanos: nec non ad *Mennam*, Æthiopiae Regem; quibus illos post maximam ad *Echinadas* navalem victoriam, Anno 1571. à *Turcis* reportatam, ad arma contra Turcas conjungenda, & bellum continuandum hortabatur. Quamvis apud *Infideles* id planè vanum & frustraneum sit, quia statutis eorum cautum est, ne *Musulmannus Musulmannum* armis aggrediatur, quamdiu cum *Gauris* [sic Christianos vocant (d)] vel alienæ religionis hostibus bello conflictatur. At apud Christianum Regem Habessinorum spes aliqua societatis armorum supererat. Igitur ne quid negligere, quod in tenuitate mea esset, iter illud nemine hortante, solo boni publici studio ductus, meis sumptibus suscepi: literas ad totam nationem Æthiopicè scriptas imprimi curavi, (e) quò plura exemplaria per diversas naves mitti possent.

In *Anglia* quidem à Rege auditus, sed paucis verbis ad *Societatem Indicam* ablegatus, ab illius tunc temporis Præside cum literis

A 3

meis

(c) *Francisc. Gouban* habet in epistolis d. Pontif. pag. 415. (d) *Sal. Sveigger. Itiner. Constant.* cap. 14. *Gaur* reperitur Marc. 7, 26. Lexicographi exponunt per conjecturam *Phoenicia*; rectius, ut mihi videtur, *Ethnica*. *Gaur* enim & *Caser* à *Turcis* opponuntur *Musulmannis*, tanquam *infideles fidelibus*. Angel. à S. Joseph. *Gazoph. Persic.* p. 242. (e) De hisce literis pluribus ago in *Relatione ipsa. Art. IX. & ibi not.*

6 Præfatio Autoris ad Lectorem.

meis frigidè exceptus fui, nec unquam postea resciscere potui, an illæ in Indiam missæ fuerint, nec ne. At *Ordines fœderati Belgii* acceptâ Cæsaris epistolâ, & cognitâ petitione meâ, efficacibus literis (f) *Societati Indicæ* me commendaverunt, cujus Directores sub finem Augusti dicti anni me in confessum suum honorificè admiserunt, & benevolè audiverunt. Hi literas meas *Æthiopicæ* cum *quæstionibus* pro cognoscendo *Æthiopiæ* statu necessariis ad *Gubernatorem suum Generalem* (ut vocant) miserunt, cum mandato eas ulterius curandi, & quæ à me peterentur, sollicitè inquirendi. Is porro *Mocham*, è regione *Habessinæ* in Arabico litore sitam, Institori Societatis *Huberto Kloet* scripsit. eique negotium dedit, ut jussis Societatis satisfaceret; quod ille egregiè præstitit. Etenim non solum epistolam meam in *Habessiniam* per mercatores Arabes curavit, verum etiam quæstionibus meis A°. 1685. distinctè respondit, ut in *Commentario* meo (g) docui.

Posthæc, quum ante biennium ferè rursus *Chowagia Moradus* Armenius, idem qui anno 1675. in India fuerat, à *Neguço* (sic Regem suum *Habessini* vocant) *Bataviam* Indiæ appulisset, quæstiones meæ illi propositæ fuerunt. Responsionem diligentissimè conscripsit *Paulus de Roo*, Secretarius Societatis meritisimus. Sed nondum neque *Historiam* meam, neque *Commentarium* ad eam cum nova *Habassiæ tabula Geographica* viderat, aliàs multò plura interrogare, & ex Legato accuratius cognoscere potuisset. Nunc verò aliquot exemplaria operis mei cum novis quæstionibus in Indiam deferri curavi, ut sperem, cognitis plenius *Habessinorum* rebus, regni que præsentis statu, occasionem nascituram, amicitia pro Republicâ Christianâ, cum hac natione contrahendæ.

Quippe in opere nostro historico ejusque *Commentario* (h) demonstratum dedimus: *Gentem esse per vetustam & optimè moratam, adolescentes aureæ planè indolis, & innocentia majoris quàm quisquam credere possit: Reges antiquæ pro sapia, & inter primos, qui post Constantinum M. religionem Christianam amplexi sunt, clarâ primitivis Ecclesiæ temporibus, dum Axumæ regnarent, famâ. Nunc magis magisq; in interiora Africa recedentes, barbaris ferisq; gentibus undique circumsepti sunt, ut imperium suum simul cum religione Christiana facile extendere possint. Quamobrem vel ex hac sola causa æquum foret, ut à Principibus & Rebus publicis nostris belli pacisque artibus, quibus destituuntur, juvarentur; etsi nullum aliud emolumentum exinde ad nos redundaret.*

Itaque relationem paulò ante memoratam in publicum edere operæ pretium putavimus. Sed prius præmittemus epistolas à duo-

(f) Eas habes in fine hujus præfationis.

(g) In additionibus ad librum II. p. 264.

(h) Hist. Æth. Lib. I. cap. 14. Comm. d. I. N. XCVIII. p. 193.

Præfatio Autoris ad Lectorem.

7

duobus *Habessinorum Regibus* ad *summum* Batavorum in India *Præfectum* Arabicè datas, istiusque responsionem cum muneribus egregiis, iisque utilissimis, atque in *Æthiopia* rarissimis; additis pro faciliore earum intellectu notis nostris. Etenim scriptæ sunt modo & stylo Orientalium, non tanquam ab ipso Rege, sed ab aliquo tertio anonymo, qui Regis sui laudes mirum in modum extollit, quod nostris moribus extra modum absouum esset. Tandem scriba regius sermonem inflectit, & ipsius Regis nomine loquitur. Adhæc dictionem prorsus peregrinam, & à nostra phrasi alienissimam lectores procul dubio mirabuntur. Miratus est sanè tunc temporis ipse Præfectus summus, qui prima vice hunc Legatum cum tam insolita epistola ad *Directorem* & *Consiliarios* Societatis *Surattam* die *XXI. Augusti* A. 1675. remittit his verbis: *Den Brief/die wy ontfangen hebben/is van soo wonderlyken Inhout/dat wy geen Antwoort daerop weeten te passen/2c. Epistola sententiam tam mirabilem esse, ut congruam responsionem illi aptare nesciat.* Surattenses igitur Batavos oportuit responsionem, linguæ & stylo illarum regionum convenientem exarare, & cum remuneratione in *Æthiopia* remittere.

Scilicet in more positum habent Orientales omnes, *Turca*, *Persæ* atq; etiam *TZAR* [i.e. *Rex(i)*] *Russiæ*, [quod in *Commentario* nostro indicavimus (k)] ut omnem suam eloquentiam in exordio, ut plurimum rhythmico, & titulorum encomiis consumant, & cum ad rem ventum fuerit, totum negotium duobus vel tribus versibus absolvant. *Jos. Scaliger* id pridem observavit, in epistola ad *Stephanum Ubertum* (l) sic scribens: *Anno superiore litera Maroccani Regis longissimum titulum, triginta versibus rhythmicis conscriptum, continebant; adeò obscuris verbis, tropis & schematibus, ut vix tria verba assequi potuerim. Sequebantur tres aut quatuor lineæ, quæ rem ipsam, cujus gratia litera conscriptæ erant, exponebant, ita ut Prologus Fabula triplo major esset.* Eodem ferè modo comparatæ sunt epistolæ nostræ Arabicæ Regum *Æthiopiæ*. Pergit *Scaliger*: *Legi etiam diploma Reguli cujusdam Arabis, in quo verba quidem omnia Arabica agnovi, sententiam autem nullam odorari potui.* Idem ferè mihi contigit in nonnullis dictarum epistolarum locis, ut *Oedipum* prius, quam interpretem agere coactus fuerim. Porro, quod *Scaliger* de se, idem de me, & de perplexâ hac lingua fateri cogor: *Quò plura lego, eò me hujus linguæ imperitiorem sentio. Postquam autorem quendam bene videror intellexisse, quum ad alium me confero, in alio mundo me versari puto.* Sic ille. Quapropter in tam abstrusa lingua & tam luxuriosa dictione, nî verbum verbo, quoad fieri potest, reddatur, de sensu scribentis certus esse nequis.

Egregiè

(i) Epitheton Russicum *Samo-Dergetz*, malè redditur *Selbsterhalter* / cum sit Græcum *Αυτοκρατορ*. *Imperator*. Gall. *Souverain*. (k) *Comment. Proem. XIII. 34. lit. k. & 49. & Lib. III. N. CXI. 17. lit. e. & Lib. IV. N. XI.* (l) *Epistolarum* L. IV. Ep. 361. p. m. 694.

Egregiè differit *Eduardus Pocockius* (m) de iis, qui libros vel alia scripta è peregrinis linguis transferunt; duro fato eos objici inquit: *Nam si strictim ad verba reddant, elegantia neglectum illis exprobrari: Si longius ab iis recedant, de vero autoris sensu dubitari.* Prius ergò præfert, cum id non tantum mediocriter doctis magis arrideat, sed verbis rectè expressis, quilibet elegantiam & commodum sensum accommodare possit. Quam rationem & ego in versione epistolarum Arabicarum, quas hîc edimus, secutus sum. Secus est in *Græca* vel aliis vernaculis *Europæ* linguis, ubi translatorum decet genuino linguæ suæ stylo textum interpretari, quia plurimi verba alterius linguæ intelligunt, ut ea totidem verbis exprimere necessarium non sit.

Postremò cum debita honoris præfatione & summa gratiarum actione publicè hîc nominandus est Amplissimus Vir *NICOLAUS WITSEN*, Consul Amstelodamensis bene merentissimus, legationibus gestis celebris; quem munera publica gravissima non impediunt, quo minus & ipse rem literariam, imprimis *Geographiam* promoveat, aliorumq; honestos conatus juvet. Documentum singularis industriæ & indefessæ diligentia est *Tabula magna Geographica, Septentrionalium Europa atque Asia partium* hucusque incognitarum, delineationem, quantum fieri potuit, accuratissimè nobis repræsentans. Ille est, qui nobis relationem hanc novam cum epistolis Arabicis, & quæ supra de rebus Indicis retulimus, suppeditavit. Clarior est ejus fama per Orientem & Occidentem, quàm ut me præcone egeat.

(1) In fine præfationis in *Epist. Abi-Isaafar Ebn Tophail*. Oxonii 1671.

Rescriptum Ordinum generalium ad Societatem Indicam, supra pag. 6. allegatum tale est.

De/Le/rentfeste/Ernsame/Wrome/Lieve Getrouwen / Alsoo Syne Keyserl. Maj. om gewichtige Redenen al voor eenige Jaeren herwaerts begeerigh is geweest / den tegenwoordigen Toestant van Abessinien in Africa aen de Roode Zee gelegen particulierlyck te mogen weeten/en tot dien eynde een van Synne Raeden Jobus Ludolfi, Kennis hebbende van tael en seden van dat Landt / gescommitteert heeft/door Brieven en correspondentie jets seeckers daer van in Ervaerentheyt te brengen / sulcx dat syn Keyserl. Maj. gelieft heeft/de gemelde Keyserlycken Raet Jobus Ludolfi, aen ons opt best te recommanderen / om hem daertoe behulpigh te wesen/ende wy Syne Keyserl. Maj. daerinne gaerne willende voldoen/ooch selfs om verscheyde Reden wenschende dat de particulariteyten van het voors. Conincryck der Abesinen meer bekent werden mochte; Soo hebben wy sulx U. L. by desen te kennen willen geven/en dese Saecke opt best recommanderen/ten eynde U. L. dieshalven mogen schryven niet alleen aen den Gouverneur Generael tot Batavia, maer ooch soo t door een Kortern Wegh geschieden can / aen de Comptoirren von Arabien en Africa tot Aden, Moccha, Socotora, of daer ontrent / hun Lieden wel expresselyck ordonnerende/dat se op de Dragen en pointen/die meer gemelde Jobus Ludolfi, U. L. overleveren/of hun lieden toesenden sal / pertinent willen antwoorden/ofte daer sy by manquement van seeckeren Naericht sulx selfs niet doen en konnen/alle Vlyt en neersticheyt willen aenwenden / om deselve door Luyden/die daer uyt t Landt comen/ofte daer in trafiqueren/te mogen verkrygen/en was sy daerin ervaren/ het selve verder aen U. L. willen berichten / om so verder tot Dienst von Syn Keyserl. Maj. en het gemeen beste aen de voors. Keyserl. Raet/ Jobus Ludolfi, ofte syn commis tot Amsterdam gecommuniceert te werden/onder andern ooch / dat se de Brieven die hy van meeninge is int voors. Conincryck der Abesinen te schryven en te senden door Gelegentheyt der negotianten van t Landt der Abesinen of Armentiers/niet allen Vlyt willen bestellen/en soo daer eenige Antwoort op quam/deselve sorgvuldigh herwaerts oversenden/gelyck hy selfs van alles breeder verhael sal doen / tot welcken eynde wy hem aen U. L. ten besten recommanderen. Waertoe ons verlatende ic. In den Hage den 12. Augustii 1683.

Aen de Bewinthebberen van de Oost Indische Compagnie
ter Presidiale Camer van Amsterdam.

EPISTOLA

EPISTOLA PRIMA REGIS ÆTHIOPIÆ,
AELAF - SAGED I,
Ad Gubernatorem Generalem Batavorum
in India, per *Chomagia-Moradum* Armenium,
Anno 1673. missa.

Provenit hæc epistola à Rege honorato, & *Sultano* magnifico, Imperatore variarum gentium, celebrato ob fortitudinem & masculam virtutem, atque beneficentiam.
2 Qui passim notus est præstantia ordinationum, & studio excelsarum actionum: *Dominus* imperii magni & excellentis, &
3 principatus magnifici & illustris. Decus sectæ *Iacobitarum*, (d) & defensor Religionis Christianæ, *Sultanus* AELAF-SAGED, (e) Filius Sultani ALEM-SAGED. (f)

(a) تصدير الكتاب من عند الملك
المكرم (b) والسultan المعظم مالك
رقاب الاسم الموصوف بالشجاعة والمروءة
والكرم المعروف بعلق المرانب والهيم
صاحب (c) الدولة المعظمة المنيفة
والسلطنة المكرمة الشريفة عز الامة
اليعقوبية وناصر دين المسيحية
سلطان الاف سجد بن سلطان
عالم سجد
(g) ادم

Nota Grammatica & historica ad præcedentem Epistolam.

(a) تصدير] Propriè nomen est, à radice صدر *Processit, promanavit, ad verbum: Processio epistole.* Solent autem Arabes talibus nominibus verbalibus exordiri orationem; veluti *Demissio libri.* Sur. 32. i. i. e. *Demissus est (cælo) liber iste (Coranus).* Sic habemus infra *التصوير Scriptio. i. e. conscripta, vel data est (Epistola.)*

(b) *Sultanus*] Vocabulum in omnibus Orientalibus linguis usitatum, *potestate præditum* vel *potentissimum* denotat, hinc *summis Principibus* tribuitur. Hoc nomen *Habessinorum Imperatores* gerunt in Oriente. Benjaminus Tudelensis in itineralio suo p. m. 112. scribit: *لهم ملك وقران* *Est eis Rex, & vocant eum SULTAN ELHABESCH.* Ipsi Reges id nominis assumunt. Sic *Susneus* semet vocavit *Sultan-Sagedum.* Reperi tamen in *Genealogia Othomanorum* Mfs. quæ in insigni volumine Bibliothecæ *Guelpherbytanæ* habetur, Filiis Imperatoris *Turcarum* hunc titulum competere, *Sultan-Morad, Sultan-Bajazet* & ita porro: Imperatoribus verò regnantibus ipsis nomen supremum *خان Chan* attribui, quod majus est.

(c) *سولة*] *Imperium;* Quæ significatio occurrit in titulo historici *Saracenicæ Elmacini,* Golius tamen eam non habet.

(d) *Iacobitarum* religionem agnoscunt Reges *Æthiopiæ.* Atque ea ipsa est, cui addicti sunt *Habessini, Coptitæ & Armenii* à *Jacobo Syro,* instauratore illius dicta. Quanquam doctrinam ejus longè aliter ac nos, vulgò exponunt; qua de re in *Commentario nostro* latè egimus *Lib. III. n. 89. pag. 461. & alibi.*

(e) *Æthiopicum* ለአለፍ ሰገደ: AELAF-SAGED: *Millibus venerandus.* Arabicè accuratè exprimi non potuit: quamobrem *سجد الاف* alii legerunt *Alef-Saged:* alii *Af-Saged* quasi *ال* esset articulus. Hos ego, quia textum Arabicum nondum videram, in *Commentario meo* *Lib. II. n. 36. p. 244. & alibi,* secutus sum. Est autem hoc cognomentum Regis, quod ei in novi regni auspiciis à castrensibus acclamatur, de quo more disseruimus in *Historia nostra,* ejusque *Comm. Lib. II. c. 1. §. 33. Comm. Num. VIII.* In baptisinate dictus fuit *Johannes,* quod nomen omittere solent, uti hîc factum.

(f) *Alem-Saged*] *Æthiopicè* est ለአለፍ ሰገደ: *Per mundum venerabilis.* Hic est *Basilides Susnei F.* qui duplex cognomentum Regium gessit, id, quod modò diximus, & *Sultan-Saged.* Plures habuit liberos, inter quos *Johannes* ille quartus fuit, tres præcedentes vel antepatrem, vel sine liberis obierunt.

B

- 4 Prolonget Deus dies ejus, & effectui det inter homines decreta judiciorum ejus. | (g) ادام الله ايامه وانفذ في العالمين رسوم احكامه
- 5 Perveniat ad eum (qui est) gloriatio religionis Christianæ, & columna ejus atq; scutum paludamenti Iesuani & fulcimentum ejus, (quod) substitutum est stolæ Aaronicæ, & separatum (ab ea) demonstrationibus Evangelicis infallibus, superindutum gratiâ divinâ. Qui dives est in statione sua, altiore præ multitudine verborum fastuosorum. Qui permanens est in firmo proposito, benefaciens domui honorabilium: (Qui est) incrementum sociorum, & stabilimentum bonæ famæ (nempe) Capitaneus Batavia. Amplificet ei Deus spem & quietem, & lætificet eum beneficiis, (quæ) adjuvent fortunam (ejus).
- 9 (m) Porro, fama clarissima quam sibi collegit, & prudentia præstantissima cum consilio nostro, & pactis quasi pretio conjuncta, effectui dedit amicitiam & observationem pactorum. Quamvis nos nihil cogat (laus Deo celsissimo) custoditos (scilicet) per gratiam [Dei] continuam. Ex obscuris claritudinem tibi fecit Deus celsissimus revera, cui nullum occultum est absconditum.
- II Et cum pervenisset nobis præstantia | (n) ولما وصلتنا حسن ذكرنا في الاقطار

(g) ادام] Præteritum est quartæ Conjugationis; *Diu durare, perennare fecit*. Et tamen hîc accipitur pro Imperativo, prout & in sequentibus verbis, quod notabile.

(h) In versione Belgica redditur, *in hoc & futuro seculo* عالمين quidem *secula* denotat, sed etiam *creaturas omnes*, peculiariter *homines*, prout hîc reddidimus.

(i) Sic quidem pravè scriptum erat in protographo, sed *الغيسوية* corrigendum esse, docuit nos Reverendus & in literatura Arabica doctissimus Vir *Henricus Franke*, diu in Oriente versatus. Nos ad verbum reddidimus *Iesuani*. Arabes enim à nomine *عيسى Jesu*, formant adjectivum *عيسوي Iesuani*, sicut à *مسيح Messias*, *مسيحي Messianus*, & per utrumque vocabulum intelligunt *Christianum*.

(k) Sic quidem in protographo, sed sine commodo sensu, *augmentum*, vel *incrementum* fortassis commodius reddi poterit, & scribendum *زيدة*.

(l) *كنبتان* legendum. *Capitaneum* seu *Ducem* intelligunt. Prava ista enunciatio inde orta, quòd *Cappitan* intellexerint, & *Teshdid* suum seu literam geminatam in N. resolverint, ut cum pro *Abba* dicunt *Anba*, & Æthiopes pro *Sabbat*: *Sanbat*. Deinde P non habent, ideoque pro *Petrus* dicunt *Bitros*, *Banlos*, &c. hinc factum mirabile istud *Canbitan* pro *Cabitān*. Habesini *Capitaneos* seu *tribunos militares* Lusitanorum *גבטאן*: *Gubetān* vocant. tam mirificè peregrina vocabula corrumpuntur.

(m) Periodus in textu Arabico longe difficillima & obscurissima; sensum (qui in versione Belgica nullus erat) aliquem illi dedimus, meliorem doctioribus relinquentes.

(n) Sic quidem est in Mss. sed procul dubio corrigendum *وصلتنا* *Pervenit nobis*, seu *ad nos*.

Ad Gubernatorem Batavorum. 11

- famæ tuæ per [varios] tractus terræ, & celebritas æquitatis tuæ in magnis urbibus.
- 12 Et cognovimus quæ fuerit societas & amicitia tecum, & cum Patre nostro *Alem-Sagedo*, propter optimum agendi modum & convenientem statum arcani, nec non amatum, pacto firmatum & fœdere junctum. (Id) adegit personam [nostram] ad pacta & fœdus mutuum tecum (in eundum) mediante famulo nostro *Morad Armenio*, cum nonnullis donis, quæ sunt; *quatuor equi: & duo asini variegati ex asinis sylvestribus*, ut sit istud donum pro confœderatione mutua & amore reciproco.
- 15 Accipe illa æquo animo, & si voluerit Deus, cedat in amicitiam pro commercio consueto cum augmento. Atque cum istis, si quid sit tibi de necessitate, significabis nobis illud, ut id perficiamus, si voluerit Deus celsissimus, ut custodiamus fœdus & amicitiam.
- 17 Petimus ab eo qui promisit multitudinem rerum bonarum, & magnitudinem opum, ut bene cedat nobis intentio [nostra] quoniam ipse respicit negotia cultorum [servorum suorum.]
- 18 Conscripta [est epistola] mense *Moharram* religioso [anno] 1083. Hegiræ. Felicitas super autorem ejus, & abundet precibus & pace.

Locus, subscriptio & sigillum desiderantur.

الانظار واستشهر عدلك في الامصار
وعلمنا ما كان من الصكبة والمونة
معك ومع والدنا عالم سجد من حسن
السيورة وصلاح السويورة والصكبة
والمعاهدة والبواصلة طاقنت النفس
الي معاهدتك ومواصلتك بواسطة
خادمنا Moran الارمني مع شيء من
التكف وهي اربعة خيول (o) وحمارين
منغش من حمار الوحش ليكون ذلك
سببا للتواصل والتكايب تغلبها (p)
من غير مواخذة فان شاء الله يكون
المونة على جار العادة بالزيادة
ومعها يكون لك من حاجة تعرفنا
به لنغوز بقضائها ان شاء الله تعالى
نحفظ عهد المونة نسال من الية
البيعان حيلت الافوه (q) وعظمة
تعباوه ان يوافقنا للسدا ان بصير
بمصالح العباب (r) التكرير من شهر
محرم (s) واحرام س ١٥ ا من
(r) هجرة البغوة علي (u) صاحبها
افضل الصلاة والسلام *

(o) Pulcherrimum quadrupes, *Zecora* Habessinibus, & *Zebra* Congensibus dictum, quod in Historia nostra Lib. I. c. 10. §. 37. & in Commentario d. l. n. 79. descripsimus, atque etiam depictum dedimus. Nomen *Asini* non tantum in Europa, (ut putavimus) sed etiam in Arabia & apud Habesinos ipsos ferre cogitur.

(p) Arabicè ad verbum, sine indignatione à verbo *succensuit*. q. d. *ut abeamus cum definitione ejus; i. e. ut finaliter decernamus, vel definiamus executionem ejus.*

(q) Paragraphus difficilis; Nos à versione Belgica recessimus, enim non reversionem sed promissionem denotat, deinde *حيلة* *Multitudo* scribendum censemus.

(r) Hic rursus nomen pro verbo ponitur, ut statim initio lit. a. monuimus. *Scriptio* i. e. *Scripta* vel *exarata* est haec epistola à radice *حر* in secunda *حر* *Conscripsit librum* vel *epistolam*, in protographo malè per *خ*.

(s) Hic malim expuncto *و* reddere mense *Moharram* sacro, vel religioso, id enim *حرام* significat, quia mensis iste ob *novi anni* auspicia facer est Arabibus, & quasi inviolabilis, in eo enim pugnare non est licitum, quia quasi inducias inter se agitant. Sciendum verò menses Arabum lunares, quia stabiles non sunt ut nostri, æquipollenti vocabulo Latino reddi non posse.

(t) *Hegira* seu *fuga Muhammedis* est *era Islamica* seu *Muhammedana*, à qua annos suos computant *Musulmani*; de quibus mox pagina versa.

(u) *صاحب* Non autorem tantum, sed etiam Dominum, & herum significat; pro quo videlicet hoc votum annectere voluit.

I.

A Nni *lunares* Muhammedanorum, cum nostris *solaribus* minimè conveniunt, decem enim diebus & 53. minutis breviores sunt. Responder autem annus Millesimus octogesimus tertius hujus epistolæ, anno Christi vulgari 1673. atque tunc temporis *Muharram* incidebat in nostrum *Aprilem*. Circa istius medium *annus* Muslimorum *novus* tunc incipiebat. Voluit autem Secretarius Arabs *era Arabica* uti, vel quia epistola Arabicè conscripta fuit: vel quia Batavos *Æram Æthiopum* seu *Epocham martyrum*, vel *annos gratia*, quibus illi utuntur, non intellecturos putavit. Ultra duos annos igitur in primo hoc itinere Legatus iste hæsit, nisi enim stati ventorum flatus in mari Indico observentur, hîc illîc peregrinantibus subsistendum est, donec commoda anni tempestas navigationem admittat. Ex literis Anno 1675. in India datis cognovi, illum die *X. Julii* illius anni *Bataviam* appulisse. Tres menses transierunt, antequam ex Africa solveret, dixerat enim, quod *biennium* in iter maritimum impendisset.

II.

Porro Epistola hæc *Belgicè versa*, & anno 1676. in Europam missa in plurimorum manus venit. Curiosi sententiam meam de ea requirebant. Primo aspectu hæsi, minimè genuinam sed *confictam* esse ratus. In capite statim reperiebam, non Christianum *In nomine Patris & Filii*, &c. Sed Muhammedanum illud: *In nomine Dei misericordis*, &c. Deinde *annus & mensis* erant Islamica, & tamen Rex semet vocabat *defensorem religionis Christianæ*. Nomen *AF-SAGED* mihi non satis *Æthiopicum* videbatur. Denique dubia mea augebat *vetus ille & ineptus Regum Æthiopia titulus*, post finem epistolæ additus, quem in Historia nostra *Æthiop. Lib. II. c. 1. §. 43.* ut vanum & falsum explosimus. Postea plurimis literis edoctus, *munera cum Epistola Arabica à Rege Æthiopia* certò venisse, re penitiùs consideratâ conjeci id, quod res erat, quodque nunc evidens est, nimirum; *Secretarium Arabem initio & fine epistolæ gentis suæ more usum*, (quamvis illud Arabicum *بسم الله الرحمن الرحيم* in nostro apographo non appareat: extat tamen in novissima versione Belgica) *fictitium verò titulum in protographo regio non extare*, sed ab imperito quodam *ardelione* ex opusculis *Damiani à Goez*, vel tabulis Geographicis *Ortelii* agglutinatum fuisse. Quæ monenda putavimus, si fortè prima *versio Belgica* epistolæ hujus uspiam cum tali titulo reperiat.

Vocabula quædam difficiliora hujus epistolæ, partim in Golii
Lexico non reperta: partim aliter exposita.

ψ. 1. *تصدير* Quicquid aliunde promanat vel procedit; à verbo *صدر*, vel in secunda Conjugatione, *صدر* Epistolam exorsus est. In Golio *Cingulum pectorale Cameli* à *صدر* *pectus*, quod huc non spectat.

ψ. 2. *على* *Ilkon*. *Præstantia* in abstracto; at apud Golium est concretum; *Res præstantior*. *الهم* *Elhimam*. Pluralis est à *همة* *Animus, Intentio, studium*, *pecul. rerum excelsarum*. *الدولة* *Imperium* vide supra lit. c.

ψ. 7. *الاطناب* Propriè *sublimitates styli*. Nam *اطناب* significat *sublimi stylo usus est*. *زبد* Apud Golium est *pars cremoris lactis*, quapropter correximus in Notis lit. k.

ψ. 8. *اضحك* Golio *Ridere fecit*. Nobis *letificavit*.

ψ. 9. *سماع* Pluralis est à *سمع* *Instrumentum auditus. Auris*. Sed nos reddendum putavimus *Fama*. *الاهان* Pluralis inusitatus à singulari *اهاء* *subrilitas ingenii & mentis*. à verbo *اهى* *Dahija*. *Subtili ingenio præditus fuit*. Nos *prudentiam* reddidimus. *ايشارتنا* *Isharaton*, *Consilium, Mandatum*, sic quidem derivatur ab *اشار* *Consilium dedit*. at *ي* hîc vacat; propter *Kesre* appositum videtur. *نزل* *coëgit*. Sic versio Belgica. Golius non tradit, pro quo paulò post ψ. 13. habetur *طاق* quod Golio est: *Par fuit. Potestatem habuit*.

ψ. 14. *تحابيب* *Amor reciprocus*. Golius non habet. Respeximus versionem Belgicam & vocabulum *حابة* *Cognatio*.

ψ. 15. *جار* *Consortem in mercatura* reddit Golius. Nos *Commercium* posuimus secundum sensum versionis Belgicæ.

ψ. 18. *تكرير* In titulo *Euclidis* hæc vox extat; Golius tamen eam non habet. vid. lit. r.

ALTERA

ALTERA EPISTOLA REGIS ÆTHIOPIÆ,
ADJAM - SAGED I,
 Ad Gubernatorem Generalem Batavorum
 in India, per eundem Legatum Anno 1689. missa.

Provenit epistola hæc à Rege hono-
 rato, & Sultano magnifico, Impera-
 tore diversarum gentium: [Qui est]
 umbra Dei latè diffusa per terra-
 rum orbem: Illustrissimus Dominatorum
 religionis Christianæ; & potentissimus
 Regum populi Nazareni: & celsissimus,
 qui regnat in regione Habessinica. De-
 fensor acris finium Iesuanorum: Custos
 præceptorum Evangelicorum: Arbitr
 æquus inter personas Christianas & Mu-
 hammedanas: rectà scopum feriens ju-
 dicio verborum gratissimorum. Indu-
 tus loricâ Davidicâ: intinctus in aqua
 baptismi: Venerandus, perfectus, opti-
 mus, speciosus. Progenies Sulta-
 norum stirpis paternæ Davidicæ & Salo-

(a) تصدير الكتاب من الملك
 المكرم والسultan المعظم مالك رقاب
 الامم ظل السنة (b) المسبول في العالم
 اجل (c) خواقين الملة المسيحية واعز
 ملوك الطايغة (d) النصرانية وارفع من
 ملك في بلاد الحبشية وحامي (e)
 حسي (f) الثغور (g) العيسوي حافظ
 وصايا الانجيلية (h) الناشر بالعدل
 بين (i) الانفس النصرانية (k)
 والاسلامية الصايب باحكام اقوال
 المرضية اللابس من روع الداوية
 المنعس في الماء المعبودية نو الهيبية
 والكمال والحسن والتجبال سلالة السلا
 طين التسيبي الداوي السليبياني
 السلطان

Nota ad secundam hanc Epistolam.

- (a) تصدير [De hac voce in notis ad præcedentem epistolam dictum lit. a. & in add. v. i.]
 (b) مسبول [Est participium passivum primæ Conjugat. à radice سبل Expandit, diffu-
 dit, redundavit. Gigg.]
 (c) خواقين [Pluralis est à sing. خاقان Vide notas ad sequentem epistolam. lit. c.]
 (d) النصرانية [Fœmininum est à نصراني Christianus, in plurali نصاري Nazareni:
 i. e. Christiani in oriente sic dicti à patria Christi ناصرة Nazareth.]
 (e) حسي [Acris, Fervens; vel etiam Tutans; Radix utramque significationem admittit.]
 (f) ثغور [Propriè sunt fines inter angustos montes hostibus vicini. Græco vocabulo Py-
 las; Latinè Fauces rectiùs vocabis.]
 (g) عيسوي [q. d. Iesuanus; de qua voce vide notas ad præcedentem epistolam. lit. i.]
 (h) ناشر [Participium est à verbo نشر, quod significat Explicuit, & quidem ita, ut res
 diversas segregaret. Nos arbitri significationem optimè quadrare putavimus.]
 (i) الانفس [Propriè Anima, & intelliguntur homines indistinctè, quos & nos Seelen
 vocamus; vulgato vocabulo reddidimus personas, rectiùs Individua, secundum Vossium.]
 (k) الاسلامية [Islamicas (animas). Muhammedani intelliguntur, quorum plenæ sunt illæ
 regiones. Nam الدين الاسلامي Religio Islamismi, & simpliciter اسلام Islamismus est Religio Mu-
 hammedana, محمد Muhammadanus, q. d. Deo deditus à verbo أسلم submitte se providentiæ Divi-
 nae, sive seq. resq. suas Deo commisit. Plura vide in Additionibus ad hanc Epistolam. v. 4.]

- monæ: (l) *Sultanus*, Filius Sultani, *Sultanus* ADJAM-SAGEDUS, (m) filius *Sultani* AELAF-SAGEDI. (n)
- 7 Derivet super nos Deus partem felicitatis, quæ illi peculiariter attributa est: & constituat nos gentem dilectionis suæ: & distribuatur nobis de rebus præclaris & 8 laudatis & beneficiis magnificis, & aptos nos reddat ad dignitatem famulatus sui, & avertat à nobis Deus machinationes Regum, cum stolidè sese opponunt commodis ejus. Prolonget Deus prosperitatem ejus, & roboret Deus adjuutores ejus. *Amen.*
- 10 Tandem dirigo salutationem nitidiorum horto florifero, & nobiliorem splendore Solis & Lunæ plenæ. 11 Dudum spiravit odor fragrans ejus, & evidens facta est nobis præstantia ejus, & propensio ad gloriam, nobilissimi Sultanorum *Walandez* (q) & *Hollandorum*: & maximi Regis regum (s) regionis *Batavia*, & Generalis JAN, qui rectè ordinat res agendas: qui procul abest à cognatis suis, ob virtutes actionum suarum. (seu *virtuosas* 13 *actiones*) Colligens omnis generis contumaces suos sub obedientiam. Et prosternunt se coram eo (nationes) è tractibus quatuor angularibus maris & terræ: neque refragatur dictis ejus quisquam ex hominibus (i. e. subjectis) ejus.
- 14 Prolonget Deus beatitudinem ejus: & nobilitet splendorem ejus, & extollat candelabrum ejus.

السُلطان بن السُلطان السلطان
اديام سجد بن السلطان الاف سجد
اعان الله علينا من الحظ المخصوص
به وجعلنا من اهل وده وقسم لنا من
هد الكرام الحكيمه والايام
الحكيمه ووقفنا على الغيام بالخدمه
وكفانا الله شر الملوك انا باله
لنعمه انا الله دولته واعز الله
انصاره امين *

غب اهدي سلام ازهي من رياض
الزهور واشرف من ضياء (o) الشمس
والبدور قد نفكت نوافك
وانضكت منا بهجه ومعارجه لدي
افتخار اشرف سلاطين (p) ولنديز
وهولان (r) واعظم ملك ملوك بلاد
البطاوي وجندرال يان (r) الناصب
بالامور الذي غاب عن الاسلاف من
صاحبه الفعليه الجامع بين
الاجناس والانواع الصعابيه من
الطاعة وسجد له من الجهات الاربع
الركنيه في البكر والبريه ولا يخالف
مقاله من الانسيه

اوام الله سعاده واشرف شمس (u)
واعلي مناره (x)

(l) De stirpe hac Davidica & Salomonæ egimus in Historia nostra; Vide additiones. v. 6.
(m) Æthiopicum est Ἀ.Ρ.Ρ.Ρ. : Ἰ.Λ.Ρ. : Finium [regni] venerabilis. Plura habes in additionibus hoc loco.

(n) De hoc nomine ejusque significatione differuimus in notis ad præcedentem epistolam *lit. e.*

(o) Pluralia sunt à singul. *شمس Sol.* & *بدر Luna plena.* Pluralis adhibetur Arabicè, quasi ex multis compositum esset *unum corpus*: vel in uno plures Soles & Lunæ darentur.

(p) *Sultanum* jam vocat *supremum* Batavorum in India *præfectum*, qui in præcedente epistola v. 7. *Capitaneus* vocabatur. tam ignari sunt conditionis illius.

(q) *Walandez*] i. e. *Olandezes* Hollandi; secundum *Lusitanorum* pronunciationem. Hienim *Θ* Æthiopicum expriment per O. ut cum pro *ΘΛΦ*: Æthiopiæ regno, dicunt *Olanda*. Sic vice versa Æthiopes O Lusitanorum exprimentum putaverunt per W. quod proximè ad Anglicum *W.* accedit. (r) *وهولان* Et *Hollan.*] procul dubio *Hollandiam* intelligunt. *Olandezes* & *Hollandos* differre opinantes.

(s) Non mirum, ut *Nobilissimus Sultanorum* etiam *Rex Regum* vocetur. *Dn. Magister Morad* Regem suum, ejusque Secretarium de conditione & statu illustris istius Viri melius edocere debebat. (t) *Genderal Jan*] sonat Arabicum. adeò neque nomen neque titulum *Summi Batavorum in India præfecti* rectè sciverunt; aliàs Secretarius Arabs nomen *Jan* Arabicè expressisset *يوحنا Johannes.* (u) Arabicum

شمس Sol. Meton. Efficientis pro effectu. *Splendor.* (x) *Candelabrum.* Metaph. pro *dignitate* seu officio ut Apoc. 2, 5.

Ad Governatorem generalem Batavorum. 15

15 <i>Prolonget</i> insignia ejus beneficia, & virtutes præclarissimas, & perennet ductum negotiorum necessariorum, per signa clara, & argumenta probantia, cum permanente felicitate insignium & generosarum legionum ejus, defendentium (sc. patriam contra hostes.) 16 <i>Prolonget</i> in illo ipso statuta patrum ejus & avorum. 17 Porro, siquidem laudes tuæ inclytæ, & prærogativæ tuæ numerosæ nos adegerunt ad scribendum tibi in hisce foliis, & ad alloquendum te, quantum suavem 18 reddere potuit sermonem scriba; Simul ut investigaremus de statu tuo, & quid in illo contigerit boni, & emineat in illo de donis naturæ. 19 Quandoquidem verò memoria <i>Legatorum & munerum</i> à patribus & avis (<i>descendat</i>) ideò ista consuetudo antiqua & regula firma in aliis seculis & temporibus, vocavit nos ad incitamentum, quod 20 non fallat: neque permixta sit claritudo ejus obscuritate, & . . . Ut autem incitamentum istud fiat ab utroque latere, & averruncetur interstitiū inter utrumq;. 21 ecce misimus tibi per modum muneris <i>quinque equos generosissimos, & viginti servos, & duos struthiocamelos</i> conjunctim 22 unà cum <i>Magistro MORAD</i>, neque hoc (<i>despicias</i>) Et tu [es] optimus viæ in ordine ad cum præ reliquis itineribus. . . <i>Cetera desiderantur.</i>	<p>وأمام فواضله وفضايله وأبد هداية
أحاجات بأعلام معروفة ودلايلة مع
بقعاء دولته السامية وكروياء
(y) عساكره الأسمائية
وأمام بوجوده (z) رسوم أبائ وأجداد
وبعد فإن أوصافك الحميدة ومزايك
العديدة بعثتنا الي مكانتتك في هذه
الأوراق ومخاطبتك بما عذب من
الكلام وراق (a) وعن التفتكص عن
أحوالك (b) وما حولت به من النعم
وجلت عليه من مكاسن الشيم
ولما كان من التذكار وارسال (c)
والتهناء من الآباء والأجداد وذلك
عادة قديم وقانون مستقيم في
سائر الدهور والأزمان دعانا الي
استجلاب الذمب لا يعتبر به ولا
يشوب صفاء كدر لعد ذلك
الاستجلاب يكون من الجانبين
ويزدل الحجاب من البين هذا قد
أرسلنا لك علي سبيل الهدية خمس
خيول من النجايب وعشرين روس من
الرفيق (d) ونعامين صالحة حواجة
(e) صرا ولا في ذلك فانت احسن
طريق بسلكك اليه منه من ساير
المسالك (f)</p> |
|--|--|

(y) Pluralis est à singulari عسكر Asker Exercitus, Legio, hinc Turcis Ser-asker, Serasfe fier/est Dux exercitus, nobis vulgò General Lieutenant.

(z) [بوجوده] Ad verbum in existentia ejus, hoc est: In illo ipso, In seiner Person.

(a) [وراق] Warrakon, Scriba. كاتب aliàs. Sed autor epistolæ illo vocabulo uti voluit, quia paulò ante præcesserat أوراق Aurak Folia. Amant enim Arabes Ομοιοπρωτα, παρανομοσιος, & Ομοιοτέλευτα. Quibus scaturit Alcoranus, & quorum aliquam multa etiam in hisce epistolis reperiuntur.

(b) [أحوال] Pluralis quidem est, sed Latine reddi oportebat in singulari, qui Arabicè est حال. (c) [ارسال] Arsâl. Legatorum Pluralis aliàs parum usitatus; Etenim à رسول Legatus, Missus communiter formatur رسول Roslon, Legati, Apostoli, unde Arsâl istud derivatum videtur. Confer in additionibus v. 12. صعايون.

(d) [روس من الرفيق] Ad verbum, Capita è mancipiis; quasi diceret, Individua mancipiorum. pleonasticè. Hi servi ex Enarca, Afella, Shankala & Kompella oriundi fuerunt, ut in Relatione sequente dicitur.

(e) [خواجة] Chovvagia Sic legendum est secundum puncta in Golio expressa; Belgæ modo Godsja modo Choggia scribunt.

(f) Finalia ista verba sensu; & epistola exitu caret; ita sine die & Consule, sine subscriptione & indicio sigilli ad nos missa.

EPISTOLA TERTIA RESPONSORIA,
 GUBERNATORIS GENERA-
 LIS BATAVORUM,
 AD REGEM ÆTHIOPIÆ ADJAM-SAGEDUM
 ex India Anno 1691. missa.

Perveniat epistola [hæc] ad Regem
 generosum, & Sultanum magnum,
 & Dominatorem clementem, &
 Principem magnificum, opulentissimum;
 2 cujus lumina gloriæ & splendoris ful-
 gent super faciem terræ, ac in longitudine
 & latitudine temperatur fortitudo ejus
 3 cum justitia ejus. [Qui est] Imperator
 variarum nationum, de tribus Habessi-
 nicis: Defensor acris finium Iesuanorum.
 4 Custos præceptorum Evangelicorum: Ar-
 biter æquus inter personas Christianas &
 Islamicas: rectâ scopum feriens judi-
 5 cio verborum gratissimorum. Indu-
 tus loricâ Davidicâ: intinctus in aqua
 baptismali: formidabilis, perfectus, opti-
 6 mus, & decorus. Progenies Sul-

(a) تصديرو الكتاب الي الملك
 (b) الكريم والسultan العظيم (c)
 والحقان (d) الحكيم (e) والهام العظيم
 الوافر الجيم الذي (f) تلالا على وجه
 الارض انوار فخره وبهاية وتشتعشع في
 الطول العرض عزه وعدله مالمكي
 وقاب الاصم من القبايل الحبشية وحامي
 حبي الثغور (g) العيسوية حافظ
 وصايا الانجيلية الناشر بالعدل
 بين الانفس النصرانية والاسلامية
 الصائب باحكام اقوال المرضية
 اللابس من روع الداودية المنغمس
 في الماء (h) المعهودية نو الهيمية
 والكمال والحسن والجمال سلالة السلا
 طين

Nota ad tertiam hanc Epistolam.

(a) تصديرو [Vocabulum hoc in prima epistola construebatur cum *A, ab, ex, &* reddendum erat: *Provenit, promanavit*: hinc verò construitur cum *الي ad*; Igitur reddendum est: *Perveniat. Adveniat.*

(b) كوريم [Πολύσημο hæc vox est, & exponi potest de eo, qui facilis est tam in donandis beneficiis, quam condonandis delictis. Nos maluimus reddere *Generosum*. Nam in radice *كوريم* significatio ista *Generosus, Nobilis*, indole & honore præcipuus fuit; præpollet. Si quis tamen *Clementissimum* reddere malit, non refragabimur.

(c) خاقان [Titulus est supremorum Principum; specialiter Imperatoris Turcarum, quo respectu etiam Imperator, ut hodie de magnis regibus dicitur, hinc reddi potuisset. Pluralem habuimus in secunda epistola §. 2.

(d) الحكيم [*Benignus* in Lexicis vulgò redditur; Nos *Clementem* reddidimus, quod epitheton nostrorum Principum est.

(e) همام [Pluralis quidem est, singulariter tamen usurpatur, ut notat Golius. Aliàs singularis est *هامة* quæ vox inter alia *Principem gentis*, secundum Giggæum, & caput tribus seu familia denotat. (f) تلالا [Verbum quadrilaterum, aliàs rarum. *تلالا* in Conj. V. *Splendere, Fulgere* significat. (g) عيسوية [Hanc vocem in prima epistola malè scriptam, hinc emendavimus. Nota passim *adjectivum Fæmininum* singularis numeri, quod modo planè singulari, secundum Syntaxin Arabicam, cum plurali non humano construitur. Caterum repetuntur hinc omnia epitheta honoris, quæ Rex in præcedente epistola à Secretario suo sibi met. dari passus est, quorum pleraque in notis exponemus. (h) In apographo nostro extat *المعهودية* *Fædere* vel *testamento firmata*. Sed quia illud mendis scætet, maluimus emendare, quia significatio *Baptismi* magis appositæ est.

18 Epistola Responsoria Gubernat. Batavor.

tanorum originis Davidica. *Sultanus*, Filius
Sultani; *Sultanus* ADJAM-SAGED, Fili-
7us Sultani AELAF-SAGED. Dilatet Deus
celfissimus stirpem (hanc) excelsam, &
longè extendat Deus celfissimus securi-
tatem & tranquillitatem super illum &
super populum Imperii & gentis ejus, in
8 omnibus temporibus & ævis. Devo-
veat (*anathematizet*) gladio evagina-
to omnes hostes ejus, & inimicos reli-
gionis ejus; & ponat eos sub gladium
ejus & victoriam ejus: & facile reddat
super eum & super populum imperii &
gentis ejus omne bonum, & incolumi-
9tatem & pacem. Et avertat ab eo
machinationes Regum, cum sese op-
posuerint illi vindictæ ergo. O Deus!
Redige malitiam eorum sub pedes eo-
rum. O Domine Creaturarum! Amen.
10 Posthæc pervenit ad nos nuncius calami
honorati, acceptus [à nobis] cum deco-
re & magnificentia, per manum *Mini-*
stri vestri veracis, integerrimi in fidelita-
te, & expetiti, *Magistri* MORAD, *Arme-*
11 *nii*. Et factus est adventus ejus ad
urbem *Bataviam* in computo nativitatis
Christi, (super quo sit pax) *millesimo, sex-*
centesimo uno & nonagesimo, in mense
quinto (o) [Majo] die *sexto decimo* illius.
12 Et postquam excepimus eum, certiores
facti sumus de negotio illi commisso, &
expofuit [nobis] mandatum de eo,
13 ejusque contentis. Tunc gratias egi-
mus *Deo celfissimo* manifestè & occultè,

طين (i) النسيبي الداوي السلطان
ابن السلطان السلطان اديام سجد
ابن السلطان الاف سجد صد الله
نعالي اصل العلي وطرح الله نعالي
الامن والامان عليه وعلي اهل دولته
وعزيتة في كل الاحيان والازمان
وحرم بسيف المسلول جميع اعدائه
واعداك دينه وجعلهم تحت سيفه
وقهره وسهل عليه وعلي اهل دولته
وعزيتة كل خير وعافية وسلامة
وكفاه شر الملوك ان توجهوا عليه
بنعمة اللهم اجمل شرهم تحت اقدامهم
يا رب العالمين امين (k) اما بعد
فقد وصل الينا مشر قلم الكريم
المقابل بالعز والتنظيم في يد خاسمكم
الصديق الوفي بالامانة (l) والمراد (m)
الخواجة مراد الارمني وكان وصوله
الي بلاسة بتناوي في تاريخ ميلاد
المسيح (n) عليه السلام واحد الف وست
ماية وواحد وتسعين في شهر الخامس
يوم ست عشر منه فلما قراناه وتكففتنا
مكنونه (p) وفهم ما فيه من الاشارة
وحل ما فيه من العبارة فكينيد شكرنا
الله نعالي ظاهرا وباطنا وسرا

(i) الحسبي] Est in apographo; sed nos secundum antecedentem epistolam versu 6. emendandum & exponendum putavimus.

(k) اما بعد فقد] Particulae sunt merè pleonasticae. Sic post exordium novam periodum in epistolis suis exordiri solent, q. d. *Posthac jam, Nunc*. Præterito præmitti amat, q. d. *Posthac jam, &c.* *Denmach nun so ist/ze.*

(l) المراد Elmurad] Allusio quodammodo coacta hoc vocabulo fit ad sequens nomen proprium MORAD. Participium passivum est, quartæ conjugationis اراد *Voluit, Expetivit*. q. d. *Expetitum*, ad hanc scil. Legationem.

(m) الخواجة Elchovvagia] Articulus *El* clarè demonstrat non nomen proprium, sed appellativum esse, de quo egimus in additionibus ad Epistolam secundam §. 21.

(n) Super quo sit pax] Hoc quidem Musulmanni de Patriarchis, *Adamo, Abrahamo, Mose*, ipsoque *Christo*, cum eum nominant, *bona*, vel *pia memoria* causa addere solent, uti patet nostri: *Anima ejus requiescat in pace*. An autem *Christianos* idem de Servatore suo imitari deceat, dubito, cum potius dicendum sit, لا سبكان vel لا سبكان *Laus vel gloria illi sit.*

(o) Mense quinto] i. e. *Majo*, cujus die xv. Legatus iste *Batavia* exceptus fuit; ut ex *Diario Societatis* constat. Sicuti autem *mensès Lunares* instabiles Latinè reddi non possunt: ita nec nostri stabiles Arabicè, propterea *Majum* mensem quintum vocare necesse erat.

(p) فهم] In secunda Conjugatione per Teshdid legendum, *Intelligere fecit, significavit, à فهم intellexit.*

clam & palam, quòd posuerit vos *Deus celsissimus* in æqualitate sanitatis & pacis. Ista (est) eximia bonitas *Dei celsissimi*.

14 Et advenerunt *munera* quorum meministis (pro) nobis, in epistola vestra. Nimirum; *quinque equi generosissimi: & viginti capita mancipiorum, & duo struthiocameli*.

15 *meli*. Accepimus illa bono animo & sincero corde, optimâ acceptione, & lætati sumus in eo summoperè & extremè, quòd posuerit *Deus celsissimus* inter nos & inter vos amorem, & mutuam consociationem, continuatam à patribus &

16 *avis*. De muneribus præmemoratis *unus pulcher equus, & octo capita mancipiorum, & struthiocameli* (servet [Deus] caput vestrum) mortui sunt in via: at respectu nostri venerunt integrè ad nos,

17 *Laus sit Deo*. Et nos cognovimus amorem vestrum nobiscum; ideò mandavimus magnis & parvis, idque significavimus eis. Et accepimus *epistolam* cum *Legato*, decenter & magnificè, (z) secundum consuetudinem *Regum & Sultanorum*. Et postquam retulit *Magister MORAD* sufficienter expositionem rerum nunciandarum & petiit à nobis veniam reditus ad Majestatem vestram celsissimam. Itaque nos reduximus eum securè in navi nostra ad portum *Suratte*, & misimus per manum ejus hanc

وعلانية حيث جعلكم الله تعالى في (q) مهد الصحة والسلام ذلك الفضل من الله تعالى (r) ووصلة الهدايا على ما ذكرتم لنا في مکتوبکم (s) في خمسة من الخيول (t) النجايب وعشرون روس رقيق واثنتين من النعائم فقبلنا ذلك بطيب نفس واحلاص قلب باحسن القبول وفرحنا بذلك غاية ونهاية (n) حيث جعل الله تعالى بيننا وبينكم من المكبة والمواصلة (x) مسلسلة من الالباء (y) والجدون من الهدايا المذكورة واحد حصان وثمانية روس رقيق والنعائم يسلم راسکم صانوا في الطريق وفي خاطرنا وصل بالتمائم الينا الحمد لله فنحن عرفنا مکتوبکم معنا فكان امرنا الاكابر والرعية وعرفناهم واستقبلنا المکتوب مع الرسول بالعز والنعظيم علي عادت الملوك والسلاطين (a) وعلي لسان الخواجة مراد كفاية في نشر الاخبار وحال الخويبر طلب منا الرخصة بالرجوع الي حضرتکم العلية فنحن روحناه في مركبنا الي (b) بندر سرة وارسلنا في يده هذا المکتوب

(q) [مهد] Æqualitas. Sic exponendum putavimus, aliter ac in Lexicis reperitur; Respicientes thema مهد Æqualiter expandit.

(r) [وصلة] Nomen pro verbo positum, nisi corrigere malis و صلت nam tertiam personam feminini cum plurali non humano Arabicè construi, supra lit. g. diximus.

(s) [في] Illa. Hic rursus est femininum singulare, cum tamen præcedat nomen plurale. Sic Arabica Syntaxis ferè tota est figurata.

(t) [نجايب] Pluralis est à singulari نجيبة. De jumentis præstantissimis, veluti Camelis, equis, &c. usurpatur.

(u) [حيث] Communiter significat, ubi, Quatenus. Sed hic sæpe ponitur pro quod. (x) [مسلسلة] Propriè est concatenatus à شلشلل سلسلة Catena. Antequam mortis mentio fiat, Secretarius Arabs, avertendo malo omni, addere voluit hæc verba salutaria: Servet te Deus. (y) [الجدون] à Sing. جد Avis tam paternus, quàm maternus. Triplicem pluralem habet, præter hunc جدون & أجدان (z) Repetuntur hic quæ jam ante §. 10. dicta sunt: Vel aliquid perperam scriptum est, ut sensum perfectè assequi non possimus.

(a) [علي لسان] Ad verbum: Secundum linguam, i. e. postquam retulit. (b) [بندر] Perficum est, Arab. مرسى at illud non tantum portum sed & Emporium significat, ubi vectigalia solvi solent, tale est Suratta ad Indum flumen sita, magno Indorum Regi subjecta, commercii variarum nationum celeberrima.

20 Epistola Responsoria Gubernat. Batavor.

- epistolam responsoriam ad Sultanum (prolonget Deus (c) excelsus)*
- 21 Et rogantes, ne obliviscamini nostri quoad amicitiam, societatem & fraternitatem. Sicut cum patribus & avis vestris fit [ea] perpetua, nec abrumpatur, quamdiu duraverit Sol & Luna, fit societas in patribus, radice in filiis, per exuberantem bonitatem Dei & honorem
- 22 ejus. Et id quod exhibetur *Majestati vestra (roboret eam Deus celsissimus) [utique nos] missimus ad latus vestrum aliquid de muneribus, ne sit folium hoc vacuum. [Ea sunt]*
- 23 *Panni rubri duo fasces.*
Panni viridis duo fasces.
Rassa rubra quatuor fasces.
Rassa viridis quatuor fasces.
- Fascis xylinea tela rubra Hollandica, longitudine quatuor & viginti cubitorum Hollandicorum.*
- 24 *Vestis Sinensis serica duo & viginti fascis; Videlicet:*
- Rubra quinque fasces:*
Gossypina quatuor fasces:
Ejusd. intertextae argenteo quatuor fasces.
Vndulata quinque fasces.
Crocei coloris tres fasces.
Ejusdem unus fascis coloris musci.

جوابا للسلطان ايام (c) الله تعالى
 (d) والمسول ان لا ننسونا
 من الصحبة والصحبة والاخوة مثل
 اباؤكم واجدادكم تكون دايماً
 ما تنقطع ما زالت الشمس والقمر
 تكون صحبة في (e) الاباصله في
 الابناء بفضل الله وكرمه والمعروض
 في حضرتكم اعزها الله تعالى انا
 ارسلنا الي جانبكم شيء من الهدايا
 لا تكون (f) الورقة خالية
 (g) قياس جوخ احمر (h) طاقين
 جوخ اخضر طاقين
 (i) فتوة احمر اربع طاقات
 (k) فتوة اخضر اربع طاقات
 نسل بغت احمر (l) ولنديز طول
 اربعة وعشرون ذراع ولنديز
 قياس (m) شينة حريكي اثنان
 وعشرون طاقات
 منهن احمر خمس طاقات
 ومنهن (n) قطني اربع طاقات
 ومنهن بالقصب الغضة اربع طاقات
 ومنهن ماوي خمس طاقات
 ومنهن اصغر ثلاثة طاقات
 ومنهن واحد طاقة ونكي مسكي

(c) *Prolonget Deus*] hinc deest nomen *Dies ejus*, vel tale quid.
 (d) *مسول* Mendosa procul dubio vox, & sensus hiulcus; *petitionem* scribendum puto, vel *مسائل* *Petitiones*. Nomen pro verbo ut in *تصدير* & *تنزيل* ut significet *Et rogamus*. Vide *Epist. I. not. a.* (e) *الاباصله*] Discriminanda videtur ista vox *اباء* *Patres* & *اصله* *Radix ejus*. Nomen pro verbo, ut paulo ante, sicut est in versione.
 (f) *ورقة*] *Folium unum*. Nomen unitatis, quod Arabes *Vicis* vocant, à *ورق* *Folium*, cujus pluralem habuimus in præcedente epistola. §. 17. (g) *قياس جوخ*] Amharicum **ጸጸጸ**: omnis generis vestem seu telam tam laneam, quam sericam vulgò significare, Gregorius Æthiops me docuit. Est igitur genus & *جوخ* species q. d. vestis lanea *Tuch. Laecken* Belgis. quamvis & *قياس* pro *Panno* in specie accipiatur. *جوخ*. Persicum est; malè in Protographo nostro *خوخ*. (h) *طاقين*] Dualis est à *طاق* Pluralem mox habebis. Persicum esse dicit Golius, & speciem vestis, pannive exponit; cum sit volumen, seu potius fascis integer. Vulgò *ein Stück* / *une piece*. (i) *فتوة*] In Lexicis nuspiam apparet. Belgicè expositum est, *Kroonrasen*, Germ. *Kronrasch*. (k) *نسل بغت*] De his vocibus differemus infra inter voces difficiliore. (l) *ولنديز*] *Hollandicus*. De hac voce vide notas ad præcedentem epistolam *lit. q.* (m) *شينة*] *Sinensis*, seu *Chinensis*, quod cum Anglis & Hispanis legendum *Tschinensis*, hi enim scribunt per *Ch*, nobis *Tsch*. (n) *قطني*] Adjectivum à *قطن* *Kotton Gossypium*. Ital. & Gall. *Cotone*. Belg. *Cattoen*. *Baumwöllinzeug*.

- 25 Et *holoserici Persici sex fascēs; nempe:*
Rubri tres fascēs.
 Et *eiusdem viridis tres fascēs.*
Tegumentum rubrum sericum, fimbria-
tum filis aureis.
- 26 *Duo specula, continacula eorum ex*
ebeno, longitudine & latitudine unum-
quodque ex illis cubiti Hollandici, cum
dimidiō.
- 27 *Dua campana, facta ex quinque metallis.*
Pondus unius est octingentarum, unius
& quadraginta librarum Hollandica-
rum: & alterius pondus, ducentarum
septem & quadraginta librarum Hol-
landicarum.
- 28 *Mille lateres cōcti variegati.*
Quatuor bombarda. . . ornata auro.
Dua bombarda pulchra duplices.
Quatuor paria (u) sclopetorum parvo-
rum, ornata auro.
Duo paria sclopetorum parvorū dupliciū.
Quatuor (x) bombarda graves, ornata auro.
- 29 *Enses duarum acierū [i.e. (y) ancipites]*
decem.
Ducenti silices sclopetorum.
Per a sclopetaria duodecim.
Instrumenta fundendi plumbi sex. Ducen-
ta, quatuor & quadraginta pondo Hollandica
caryophyllorum.
- (o) فحكا ايراني ست طاقات
 منهن احمر ثلاث طاقات
 ومنهن اخضر ثلاث طاقات
 مظلة احمر حريري مكيطبة (p) بقصب
 الذهب
 صرايتان حواشيهن ابنوس عرض
 وطول كل واحد منهن ذراع ونصف
 ولنديز
 اثنتان ناقوس معمول من (q) اليعان
 الخمسة وزن واحد ثمان صاية وواحد
 واربعين (r) رطل ولنديز والثاني وزنه
 صايتان وسبعة واربعون رطل ولنديز
 الف اجور نقش
 اربعة (s) بناتق بالمقص مزينة بالذهب
 اثنتان بناتق صلاح (t) مطبقة
 اربعة جوز بناتق صغار مزينة
 بالذهب
 اثنتان جوز بناتق صغار مطبقة
 اربعة بناتق الخايلة مزينة بالذهب
 سيوف ذو حدين عشرة
 صايتان حجار البناتق
 (z) وعدة البناتق اثنا عشر
 (a) مصب الرصاص ست صايتان
 واربعة واربعون رطل ولنديز قرنفل

(o) Procul dubio mendosè. Belgicè quidem exponitur: *Persiaense Slu*
weelen/Velours de Perse. Holosericum Persicum. Sed hoc vocatur: قطيفة. Nescio ergo quid sit.

(p) Aut valde fallor, aut *fila aurea sunt contorta. Des franges d'or,*
nobis, güldene Francken. Nam *Contorsit capillos, Gigg. habet.*

(q) *Propriè معدن est metallum, quatenus pro loco ubi metallum gignitur,*
seu fodina, accipitur. At hîc pluralis, pro metallis ipsis, ex quibus campana conflantur, adhibetur.

(r) *Retlon, vel Ritlon. Inversum رطل. Libra duodecim uncias continens. In*
India, nî fallor, pronunciant Rottel.

(s) *Plur. est, à Singul. بناتق id secundum Golium est Glans missilis. At hîc est*
tubus, ex quo mittitur. Musqueta, ut puto, intelliguntur, alii fistulas vocant, nos bombardas reddidi-
mus.

(t) *Sic emendandum pro مصفة; quod in apographo nostro reperitur.*
Duplices; nescio an Doppelhafen intelligantur.

(u) *Sclopetaria parva] Pistolets Gallis. Pistole procul dubio designantur. Duplices fortassis*
sunt artificiosa, duplicem tubum seu canalem habentes.

(x) *Bombarda graves] Mousquetons/vel Carabynen/habet Versio Belgica.*

(y) *Enses ancipites] Schlachtschwerter redditur in dicta versione.*

(z) *Belgicè redditur Patroon-Taschen/quod retinuimus, donec me-*
lius erudiamur.

(a) *Forma intelliguntur, in quibus plumbea glans funditur & formatur.*

22 Epistola Responsoria Governat. Batavor.

<p><i>Ducenta quatuor & quadraginta librae</i> <i>Hollandicae nucis myristicae.</i></p>	<p>صايتان واربعة واربعون رطل ولنديز جوز</p>
<p>30 <i>Centum quatuor & quinquaginta librae</i> <i>Hollandicae (b) Macis.</i></p>	<p>صايتة واربعة وخمسون رطل ولنديز بيسباس</p>
<p><i>Ducenta & quadraginta librae Hollandicae</i> <i>Cinnamomi.</i></p>	<p>صايتان واربعون رطل ولنديز (c) دار حبسي</p>
<p><i>Mille ducenta & quinquaginta librae</i> <i>Hollandicae piperis.</i></p>	<p>والق و صايتان وخمسون رطل ولنديز قلغل</p>
<p>31 <i>Cistula . . . sandali, firmata argento, & in ea novem vascula Sinensia, plena oleis aromaticis. [Nempe]</i></p> <p><i>Oleum Cinnamomi; pondus ejus libra.</i></p> <p><i>Oleum Sandali; pondus ejus libra.</i></p> <p><i>Oleum Camphorae; pondus librae quatuor.</i></p> <p><i>Oleum nucis myristicae; pondus librae duae.</i></p> <p><i>Oleum macis; pondus ejus librae duae.</i></p> <p><i>Oleum caryophyllorum; pondus librae duae.</i></p>	<p>صدوق (d) شة صندي مربوط بالفضة و فيه تسعة (e) اواني شيني صلوات من ههن العطر</p> <p>عطر الدار حبسي وزنه رطل وعطر الصندل وزنه رطل وعطر الكافور وزنه رطل الاربع وعطر الجوز وزنه (f) رطلين الاربع وعطر البساس وزنه رطلين الاربع وعطر القرنفل وزنه رطلين</p>
<p>32 Et nos misimus haec praememorata [munera], ex bonis animabus nostris, & sinceris cordibus nostris, ad latus vestrum potentissimum, & accipite id a nobis bono animo, & benevolo corde.</p>	<p>ونحن ارسلنا هذا المذكور من طيب انفسنا واخلاص قلوبنا الي (g) جانبكم العزيز فاقبلوا منا بطيب نفس واخلاص قلب (h) منكم</p>
<p>33 Et omne praememoratum [dedimus] in manum famuli vestri Morad, & ille apertissimus (est) ad ministerium vestrum;</p>	<p>وجميع المذكور في يد خادمكم مراد وهو لايق لخدمتكم صاحب</p>

(b) *Macis*] Incommodè vocatur *cortex nucis moschatae*, cum sit potiùs *foliatura aromatica*, circa putamen nucis myristicae, referens fibras circa putamen juglandis recentis. Hinc *Soelie Belgis*. Germani cum primùm viderent, pro floribus acceperunt, *Muskatblumen/Muskatblütthe* vocantes. Sed Arabicum بيسباس *Bisbason, Foeniculum*, corrigendum & بيسباسة *Besbasaton, Macis*, scribendum; malè *arborem* exponit Giggæus.

(c) دار حبسي *Cinnamomum*. Communiter صيني *cujus diversae sunt species*. Texeira Lib. I. cap. 35. p. m. 186. de Regibus Persiae scribit: *La canela de Seylan llamanle Persios y Arabes: Dar Chiny Seilani, &c. y la canela del mato llaman Kerfa*. Hoc est: *Cinnamomum* (genuinum) Persiae & Arabes vocant *Cinnamomum Ceylanum* (ex insula *Taprobana*, vulgò *Ceylon*): sylvestre verò vocant simpliciter قرفة *Aethiop. ΦΙΛΑΓΓΗ: cortex*. دار Golius inter alia plurima, significare ait Persicè: *Lignosum & oblongius quid*. At حبسي nuspiam exponitur.

(d) صدوق شة صندي *Vitiosa sunt ista*. صندوق *Arca* scribendum, & صندل *Sandalum*. (prout paulò post rectè scribitur) *Lignum odoratum*. Quid verò شة hïc sibi velit, non liquet. Mendosum mihi videtur pro خشب *Lignum*.

(e) اواني *Est pluralis secundus à primo انبة, atque iste à singulari اناء Vas, vasculum*. Intelliguntur autem hïc *vascula Sinensia*, quae nos *Porcellana* vocamus. Fortassis veterum *murrhina* vel *murrhaea*.

(f) رطلين الاربع *Librae duae, quatuor*. Bis sic in apographo nostro. *Quatuor* per oscitantiam scribae adjectum videtur.

(g) *Latus*] pro *celsitudine* vel *Majestate* alibi non occurrit.

(h) *A vobis*] vacat, nec apparet, quò pertineat.

- locius veritatis (verax), extremè & sum-
 34 moperè. Et quod rogavistis *de nobis & re-*
ligione nostra, id oretenus famulus vester
 sufficienter in ampla relatione, sicut audi-
 vit & vidit, divulgabit in castris vestris
 celsissimis.
- 35 Istud scriptum est ex urbe *Batavia*, se-
 de principali, sub *computo*
nativitatis Christi, super quo sit pax, mil-
lesimo sexcentesimo primo & nonagesimo;
mensis nono (n) [Septembri] die secundo &
vigesimo illius (scil. mensis).

صدق غاية وبهاية وان سالتهم عنا وعن
 ديننا فعلي لسان خادمتكم (i) كفاية
 (k) في نشر الاخبار كما سمع ونظر وهو
 (l) يعرض في حضرةكم العلية
 هذا التكرير من بلدة بتاوية دار
 السلطنة تحت (m) الريح تاريخ ميلاد
 المسيح عليه السلام واحد الف وست
 مائة وواحد وتسعين في شهر التاسع
 يوم اثنين وعشرين منه *

Subscriptio.

- 36 Istud subsignavit *Gubernator Generalis*,
 cognominatus *Ioannes Camphusen*, Praeses
 universalis, & Praefectus praefectorum in
 continenti & Mari, cum Sociis partici-
 pantibus nomine *sociorum Hollandicorum*.

هذا خاتم (o) الكورنادر جنرال المسمي
 (p) يوانس لمفهوسن حاكم الكلي وامير
 الاصراء على البر والبحر مع اصحاب
 المشاورة فرجانب سركار و لنديز *

(i) كفاية] Adverbium est, à nomine كفاية Sufficientia, quod Golius non habet.
 (k) في نشر الاخبار] Ad verbum: In divulgatione nunciorum i.e. Ampla relatione rerum
 nunciandarum. (l) عرض] Inter alia plurima significat etiam Manifestum fecit. Decla-
 ravit. Quæ significatio est hujus loci, (m) الريح] Vox procul dubio pro sequente per-
 peram scripta, per incuriam scribæ non expuncta remansit. Nam ريخ Ventus, & Odor ex aliqua
 re exhalans, huc non facit. (n) Mensis nono] scil. Septembri. Qui Arabicè exprimi non po-
 tuit, ob causam supra ψ. 11. Lit. 9. dictam.

Parum accuratè librarius subscriptionem descripsit. Munus quidem Praefecti summi
 Arabicis literis aliter exprimere vix potuit, quam (o) *Covernador general*; at nomen Exzellen-
 tissimi Viri proprium *Joannes*, Arabicè non est (p) *يوحنا*, sed *يوحنا*. In cognomine *J* pro
ك positum, & *f* pro *p*. quod Arabes non habent. Verba finalia depravata sic legenda arbi-
 tramur: مع اصحاب المشركين في جانب شركاء و لنديز Expositionem in Versio-
 ne habes.

Sic tandem defuncti sumus tædiosissimo labore transcribendi & exponendi epistolas hasce Ara-
 bicas. Juverunt me, fateor, versiones Belgicæ, quæ quidem sensum plerumque bene: vim
 verò verborum rarò exprimerent; ea enim, nisi strictissimè intelligas, de genuina expositione cer-
 tus esse non potes. Nos ad verbum reddidimus, ut versionis nostræ velut rationem redderemus.
 Congruum sensum lector quivis sibi formare poterit. Si enim paraphrasin Latinam, auribus nostris
 accommodatam, edere voluissimus, non versione, sed transfusione, haud secus ac peregrinæ mone-
 tæ, vulgò ignotæ, opus fuisset. Lingua inter tot nationes diffusa, multùm variat; verba multipli-
 cis & sæpe contrariæ inter se significationis, interpretationem reddunt difficilimam. Quid futurum
 putas, si scriptura ipsa sit mendosa, qualis ista fuit; præsertim in tertia hac epistola, quam aliquis lin-
 guæ & orthographiæ Arabicæ non satis gnarus, descripsit. Manifesta vitia plurima emendavimus,
 dubia reliquimus, ut peritiores habeant, in quo se exerceant. Laborat hoc maximo incommodo
 literatura Arabica, ut non tantum vocalium figuris destituatur, sed etiam literas multas nonnisi
 punctis supernis vel infernis distinguat. adeò egenus figurarum fuit miser inventor Arabicorum
 characterum, ut cum viginti octo sonos linguæ suæ cognoverit, quindecim tantùm figuras expri-
 mendis illis repererit; quasi plures in rerum natura non darentur, ut distinctionis causa puncta ad-
 hibenda fuerint, ex. gr. *Be Te The Je* & apud Persas *P. sic Gim hha cha* & ita
 porrò. Cogitet jam æquus lector, quanta carnificina sit, tractare talem linguam, in se asperrimam,
 absentibus vocalibus, & consonantibus malè expressis, vel confusis: punctis verò diacriticis spar-
 sim apposis, vel planè omisissis: adhæc nullis neque commatibus, neque punctis periodos distin-
 guentibus; denique, si omnia distinctè, rectè atque pulchrè scripta sint, variis atque multiplicibus
 vocabulorum significationibus; ut ubique hæreas. Ipse novi & vidi veteranos hujus linguæ Pro-
 fessores, qui modò lectione, modò interpretatione librorum Mss. torum mirum in modum dis-
 cruciabantur. Quamobrem nemo nobis vitio vertet, si quæ vel à lectione, vel ab expositione ge-
 nuina aberravimus; sed potius, si poterit, benevolè emendabit.

Vocabula difficiliora hujus epistolæ, ob angustiam loci in notis non, vel non satis exposita.

- ψ. 1. فخيم] Apud Giggæum æquipollet τω فتاح Magnus, *cujus consilio omnia fiunt.*
 الخيم] Vox ambiguè scripta. Nos secuti sumus significationem verbi جم Copiosus fuit.
- ψ. 3. حامي] Defensor. Protector. Orthographicè scribendum esset حام per Can. IV. ي
 à verbo حيا, quod etiam significat Fervidus fuit.
- ψ. 4. صايب] Participium à صاب, quod inter alia multa significat *intransitive*: Bene
 directa fuit, & attigit scopum sagitta. At hinc necessariò *transitive* seu *active* accipiendum.
- ψ. 5. دروع] Est pluralis multitudinis, à singul. درع Lorica. Mira metaphora, qua
 درع indumentum militare, sive ex corio, sive ex ferro, (id enim in genere significat) pro fortitudi-
 ne & virtute militari accipitur. جمال Pulcher, formosus. Giomâlon vel Giommâlon. Giggæus ha-
 bet; Golius non. Gimâlon Substantivum est: Elegantia. Pulchritudo.
- ψ. 6. سلافة] Quicquid è re aliqua extractum est. In specie Progenies. Fœtus. Thema est
 سول Eduxit. Extraxit. Gall. Extraction. Abstomste. Vulgò redderes: Auf Davids und Sa-
 lomons Stamm von extraction. نسبي Adjectivum est, quod Giggæus reddit *Relativus*, vel
Generativus. Nos النسبي scribere, & per Substantivum, stirpem avitam, reddere maluimus.
- ψ. 7. اصل] Radix. In apographo ضل Error, erroneè legebatur. Primò corri-
 gere volebam ظل Umbra, quod est in epistola præcedente ψ. 1. Mox convenientius putavi
 اصل, quod & radicem & stirpem, & genus significat. عزينة Scribendum putavi pro عزينة,
 quod bis est in apographo, hinc & ψ. 8. Est autem عزينة vel عزة, cœtus, vel turba hominum.
- ψ. 10. مشر] Vox mendosa, vel نشر scribenda, vel, quod malim, مشر Letus nuncius, à se-
 cunda Conjugatione بشر, cui respondet Hebraicum بشر. مقابيل Participium est tertiæ
 conjugationis, cujus significationes huc nihil faciunt. مقبول scribere voluit Secretarius, quod
 gratum atque acceptum significat, prout nos reddidimus.
- ψ. 11. تاريخ] Propriè est Era vel Epocha. At hinc accipitur pro anno ipso.
- ψ. 12. قراناة] Sic quidem in apographo; sed non est à قرأ legit, verum à verbo قرأ de-
 fectivo ultimâ ي; Hospitio benevolè excepit amicum. Igitur corrigendum قريناه.
 مكنونه Propriè est id, quod quis in animo custoditum habet, à rad. كن In animo scienti-
 am abditam habuit. At nos simplicius reddere volumus: Negotium commissum, illi concreditum.
 وحل ما فيه من العبارة, ad litteram: Et solvit, quicquid in eo de explicationibus. عبر enim
 inter alia multa etiam significat Explicavit. Significavit. Denotavit. Id est: Explicuit quicquid
 significandum erat; vulgò uno verbo, contenta.
- ψ. 16. يسلم واسكم] Active quidem reddidimus in versione, per Ellipsin vocis Deus.
 Sed commodius & usitatus redditur *intransitive*: Salvum sit caput vestrum, ut in notis post lit. x.
 monuimus. في خاطرنا Sensus poscit, ut reddatur: Quoad nos, vel respectu nostri. Quamvis
 similis significatio apud Lexicographos non reperiatur.
- ψ. 17. رعية] Propriè est fœmininum à رعي Pastus, rectus; at denotat etiam plebem. Gol.
- ψ. 18. استقبلنا] Nihil aliud hinc significare potest, quam Accepimus, cum emphasi
 aliqua. Quamvis Giggæus X. Conjugat. exponat per verba: Succesit, secutus est. عادت malè pro
 عاد Mos, Consuetudo, ن pro ð; vitio ipsis Arabibus satis frequente.
- ψ. 19. حال التخريب] Voces procul dubio mendosæ; nam, status gloriosus non quadrat.
- ψ. 23. جوخ] Pannum reddidimus; usum, sermonis Tyrannum, (ut Vossius vocabat) secuti.
 Nam Lexicographi Latini omnes Vestem laneam, Tuch/Laecten exponunt. Cum pannus sit, vel
 پان, Lappen/Lumpen / vestis vel tela particula informis: vel plagula, ein Strich / particula longa
 & recta, nunquam vestis. Locus Horatii de duplici panno, qui Lexicographos fefellit, non de vestis
 specie aliquâ crassa, (ea enim simplex, minimè duplex est;) sed de panno uno super alium posito, qui re-
 vera duplex est, accipiendus. Rassa] Retinuimus vocabulum Maß / quod in novis inven-
 tis licet, sicuti Latini peregrina, Xylinam, Bombycinam telam, è Græca lingua retinuerunt. نسل
] Vox نسل significat Progenies. Profapia, quod huc non facit. بنت Persicum est, à ver-
 bo بافتن Texere. Versio Belgica habet Zeebast. Est autem Bast genus telæ nitidissimæ, in-
 star sericæ vestis, quæ ex cortice subtilissimè carminato textitur. Inde fiunt, nisi valdè fallor, lima xy-
 lina Plinii. Quamvis ille Gossypion & Xylon, (quod lignum sonat) idem esse putet. Lib. XIX. cap.
 2. §. 3. p. m. 562. 17.
- ψ. 24. رنگ] Color; Persicum est. Arabicè لون. Sic Persica admiscere solent.
- ψ. 26. حواشي] Pluralis est ab حاشية Limbus, Ora alicujus rei. A verbo حشي: Limbo
 vel margine circumdedit rem. Intelliguntur Rahmen / Belg. Lysten. Nos continacula analogicè
 reddendum putavimus, a continendo; sicuti retinacula à retinendo.

Sequitur

SEQUITUR NUNC RELATIO IPSA.

MORADUS, Regis Habessinorum ADJAM-SAGEDI Legatus, *Armenius* natione, die XIV. Maji An. 1691. in portu Bataviæ appulit, & die XVI. solenniter exceptus, in hospitium destinatum deductus fuit. Posthæc occasione datâ, Societatis Secretarius, PAULUS DE ROO, quæstiones meas de rebus Habessinorum, pridem in Indiam missas, illi proposuit: responsiones diligentissimè exceptit, & Belgicè conscripsit; quas nunc Latine versas, Lectoribus hic trado.

I.

De præsentis Habessinie statu, tam domi quam foris, qualis sit?

Regnum Habessinorum, cum Legatus CHOWAGIA-MORAD, Anno 1689. ab Imperatore JOSA ADJAM SAGEDO Bataviam Indiæ ablegaretur, florentissimum fuit. Sine bello, nisi quod Rex ingenti exercitu in *Gongam* (a) expeditionem pararet. Regulum enim, à BASILIDE Rege, (de quo mox,) subactum, rebellasse; quem cum alio contumace haud procul *Damota*, (b) in ordinem redactus esset, idque facile factu fore.

Antehac quidem Imperium Æthiopiæ atrociniis *Galleorum* (c) valde obnoxium fuisse, at hac tempestate rarissimè, ut articulo quinto dicitur; *Basilidem* enim regnum in integrum restituisse, & pristinam potentiam ferè restabilivisse, ita ut longè lateque feliciter imperitaverit, & fines Imperii Septentrionem versus in *Nubiam* usque extenderit; cujus partem Turcæ teneant. Meridiem versus *Hadea* (d) gentis Regulum, ditioni Imperatoris subjectum, ducta in matrimonium regii sanguinis fœmina, cum universis popularibus suis Christianam religionem amplexum esse. Littus orientale Habassiæ, quod Mare rubrum alluit, excepto *Bailul*, (e) ipsamque *Suaquenam* (f) Turcæ adhuc possidere. (g) Plura eaque accuratiora de finibus & regnis Æthiopiæ Imperatori subjectis, cum nonnullis aliis scitu dignis, Legatus pollicitus est, se post reditum in patriam missurum.

II.

Quis & qualis nunc Habessinorum Rex sit? Quodnam illi nomen & qui majores?

SUSNEUS Rex, assumptâ religione Romanâ, gravibus bellis ac tumultibus conflictatus, Anno 1632. fatò functus fuit, regno in afflictissimo statu relicto. (h) At filius ejus BASILIDES, spretis Latinorum sacris, & pulsus patribus Societatis, triginta duorum annorum spatio (i) quietè regnavit, multis variisque victoriis potentiam Habessinorum, ferè collapsam, redintegavit, atque regnum florentissimum reddidit.

F

JOHAN-

(a) *Congo* aliquoties scribitur in protographo Belgico, quod regnum est, in Occidentali Africa littore, ad 6. & 7. latitudinis Australis gradum longissimè ab Habassia remotum; itaque *Gonga* correximus, regnum exiguum, quod in Tab. nostra Chorogr. ad Occidentales Æthiopiæ fines, XII. Latitudinis gradu, prope *Nilum* reperitur. (b) Regnum ultra *Nilum* ad austrum Habessinie situm, in X. Latitudinis gradu. (c) *Gallei* ἸΑ: Galla, Habessinica; gens atrocissima & sævissima. *Gallanos* in Historia nostra vocavimus, & de iis latè egimus Lib. I. cap. 16. (d) *Hadea*, vel *Hadya*, gentis nomen est; Regnum vocatur *Cambât*, ut videre est in tabula nostra, latitudinis gradu IX. (e) *Bailul*, rectius *Bailur*, portus est regni *Dancalé*, ad Mare rubrum, in transitibus ad sinistram situs; de quo Artic. VIII. (f) *Insula* & portus est *Maris rubri*, olim Habessinica, nunc Turcicæ ditionis, in XVIII. latitudinis gradu. (g) *Fines Imperii Æthiopicæ* Moradus, Geographiæ ignarus, nimium extendit vel confundit; nonnulla etiam regna, (veterem, ut videtur, tabulam Geographicam secutus) nominavit, extra imperium Habessinum sita, quæ propterea recensere nolimus; Lectorem, talium studiosum, ad Tabulam nostram ablegantem. (h) Hujus Regis res gestas, ejusque exitum tradidimus in Historia nostra Lib. II. cap. 7. & Lib. III. cap. 12. & 13. (i) *SUSNEO* die XVI. Septembris Anno 1632. mortuo, *BASILIDES*, Filius regnum exorsus est. Si ergò triginta duos annos regnavit, mors ejus incidet in finem Anni 1664. sed numerus ille procul dubio rotundus est, ita ut menses aliqui anni sequentis addendi sint, quia, ut mox dicitur, Filius ejus *JOHANNES* quindecim annos imperavit, & anno 1680. obiit; igitur *BASILIDES* excessus, & initium regni *JOHANNIS* contigerunt Anno 1665.

JOHANNES, Filius, (k) cognomento AELAF-SAGEDUS, i.e. *Millibus venerandus*, (l) qui Anno 1673. eundem virum in Indiam legaverat, mitis & pacificus, arma negligenter tractavit, ut Gallæi latrociniis suis multa & gravia damna hinc illic Habessinibus intulerint; ita quindecim regiminis sui annis nihil memorabile gessit.

Filius ejus JASO-ADJAM-SAGEDUS (m) Anno 1680. imperium ingressus est, singulari magnitudine animi præditus, & manu strenuus, terribilem se Gallæis cæterisque hostibus suis præbuit. In periculis intrepidus, at iræ non satis potens est, quæ tamen submissa deprecatione facile mitigatur; adhæc beneficentia sua effecit, ut primores regni illum pariter ament & metuant. In negotiis regni expediendis assiduus est, magnâ rerum peritiâ & prudentiâ, finium imperii sui ad litus usque Maris proferendorum cupidus. Proceritatis est insolitæ, corpore robustus, artibus adeo validis, ut ipsis Habessinibus suis miraculo sit, & aspicientibus aliqualem terrorem incutiat; annorum, cum Legatum expediret, plus minus triginta. (n) Unicam tantum legitimam filiam habet, sed plures filios atque filias naturales.

III.

Quis nunc sit rerum Ecclesiasticarum status? An adhuc sedi Alexandrinæ adhæreant, atque Abbunam, seu Metropolitam suam ex Ægypto petant? An post annum 1632. nihil cum missionariis Romanis amplius actum sit?

Religio in Æthiopia publicè recepta & adhuc usitata, nulla alia est, quàm vetus Alexandrina, seu Coptitarum Ægypti, à quibus adhuc *Abbunam*, seu *Metropolitam* suam accersunt. (o) S. Sanctam Trinitatem credunt & confitentur. At controversia de duabus Christi naturis adhuc durat, (p) & non ita pridem inter Theologos eorum acriter agitata fuit. Germanus quidam, nomine PETRUS, qui apud hunc Regem & decessores ejus magnâ gratiâ valebat, nonnullos eorum orthodoxam sententiam docuerat; plures tamen in antiqua opinione Ecclesiæ Alexandrinæ, de una Christi natura, tanquam antiquitus recepta, persistere. Attamen Rex, quamvis recentior sententiam ipse amplecteretur, altercationum istarum pertæsus, moderatiores filere, rigidiores verò in custodiam dari jussit, atque hoc pacto turbas suorum sedavit. Petrus (q) regno excedere jussus, in itinere mortuus est.

Circumcisione marium, & excisione fœmellarum prisco more utuntur. (r) Illos quadragesimo, has sexagesimo die baptizant, non asperzione solâ, sed totâ immersione. Transsubstantiationem & adorationem panis consecrati averfantur. Panem in distributione frangunt, eumque post consecrationem seu benedictionem pro sacro habent, ut & vinum, quod etiam laicis præbetur. In administratione S. Cœnæ multos adhibent ritus, quibus (secundum Legati dicta) victimam Christi in corda communicantium imprimi prædicant, propterea sacramentum hoc nominant *Speculum sacrificii Christi*. (s) Confessionem auricularem, & ignem purgatorium adeo detestantur, ut qui talia asserere ausit, tanquam Pontificius periculum vitæ incurrat. Sanctos, & imprimis B. Mariam Virginem, matrem Domini, impensè colunt. Imagines solidas respu-

(k) Johannes iste quartus filiorum *Basilidis* fuit. Constantinum primogenitum ante patrem mortuum noveram. Sequentes, *Iustum* atque *Davidem*, præmaturâ morte secutos necesse est, ut locum *Johanni* fecerint.

(l) De cognomento hoc auspicali vide notas nostras ad epistolam I. lit. e.

(m) De his nominibus vide additiones nostras ad epistolam secundam §. 6.

(n) Igitur anno 1660. plus minus natus est, avo *Basilide* adhuc vivente. (o) De qua re consule Historiam nostram Æthiopicam Lib. III. c. 7. §. 4. (p) De hac latè egimus in Historianostra Lib. III. c. 8. & in Comm. d. l. N. LXXXVIII.

(q) Ilte est *Petrus Heylingus*, Lubecensis; de quo fusè diximus in *Hist. nostra* Lib. III. cap. 14. §. 4. & in *Comment. d. l. N. CXXXV*. Qui, (si Moradum memoria non fefellit) ultra octoginta annos vixit, & quadraginta sex in Æthiopia transegit; quippe initio hujus seculi natus est, & sub finem anni 1634. in Æthiopiam venit. (r) De quibus prolixè disseruimus in *Historia nostra* Lib. III. cap. 1. 19. & ibi in *Commentario*.

(s) Ignotum hoc mihi, nec uspiam lectum. Quæ hinc de sacris & dogmatibus Habessinorum traduntur, ea me, non sine fundamento, plenius & accuratius ex eorum libris tractavisse, confido. Lib. VI. *Histor. meæ* cap. 5. 6. & seqq.

ዎዳጊ: ንቡድ: በላዕሊሆ: ዘዋ
 በጸሐ: ለዋጥ: ወእዎ: ዋረሆ: | nis capitalis reos deprehenderunt. Post eos
 ሰባ: ሐረ: B ዎዳጋጥ: ዘረረሰ. | venerunt duo monachi Franciscani; quos
 ከጥ: ሰዋላዎ: ከግሁ: ወዛላ | etiam suspendio necaverunt. Tertiò vene-
 ሳዊ: ሰባ: ቦኔ: E ረረሰ. ከግሁ: | runt tres Franciscani in insulam Suaque-
 ወስጥ: ዳሰጥ: ከዋሰን: ዋጥሎ: | nam, quos Turcæ trucidaverunt, mandato
 ቱርክ: ለወለስጥሆ: ሰጥሰዘ: | Regis regum Æthiopia.
 ለንግ: ንግጥ: ዘኢጥ: ጳጳ: |

Congruunt hæc cum dictis *Moradi*, nisi quod secundum hoc Regis decretum forma aliqua iudicii observanda sit.

IV.

Num alia aliqua insignis mutatio ab anno 1640. in hoc Regno hucusque contigerit?

Nulla, nisi in melius. Quandoquidem *Basilides*, aliàs *Alem-Sagedus*, regnum, discordiis, religionis causâ turbatum, ut supra dictum, restauravit, & in prospero statu conservavit; cuius vestigia Rex hodiernus *Adjam-Sagedus* sequi decrevit.

V.

Quo loco nunc Gallæorum latrocinantium res sint?

Quod ad *Gallæos* attinet, qui jam ultra seculum pestis & perniciæ, non tantum Habessinorum, sed omnium circumjacentium populorum fuerunt, hæc tempestate multum fractus est eorum furor. Nam Rex hodiernus *Adjam-Sagedus*, vivente adhuc patre *Iohanne*, cum fratrenatu maximo discors factus, ad *Gallæos* confugerat; (z) in quo secessu cum multis eorum amicitiam contraxit, atque hoc pacto gentis mores atque vires, nec non præliandi modum accuratè observavit, eorumque receptus atque perfugia intimè cognovit. Igitur post mortem fratris redux, amicis illis dextrè usus fuit. Nam regno potitus, complures eorum liberalitate in partes suas pertraxit, atque illorum copiis exercitum suum valdè auxit, ita, ut cum illis vel solis, vel cum exercitu suo conjunctis, alios multos sibi adversantes subigere & domare poterit. Qua ratione viam sibi aperuit, *Gongam* versùs imperii sui fines procul dilatandi.

Legatus porrò referebat, multa *Gallæorum* millia, stupentibus Habessinibus, solummodò in gratiam Regis, religionem Christianam spontè amplexos, atque baptismo initiatos fuisse, ut positâ barbarâ feritate mores humaniores, & vitam civilem induerint; quod nunquam antehac factum, neque in *Habassia* auditum. Sed hoc gratis non faciunt, siquidem Rex de victu & comætu illis largè prospicit, ut plures alliciat. Præterea *Metropolitæ* & *presbyteris* injunxit, ne *Gallæis*, etsi parum adhuc instructis, *Baptismum* aut *S. Cœnam* negarent, si sponte se ad ista Sacramenta offerrent. Nihilominus plurimos *catechistas* constituit, qui eos in doctrinâ Christiana erudiant. Verùm enim verò, cum immensus sit gentis hujus numerus, longè lateq; diffusus, multum temporis requiretur, antequam tota natio perdomari possit. (a) Nam littus Orientale *Africæ*, à *Zeyla* vel *Mari rubro*, usque ad tropicum *Capricorni*, talibus feris gentibus repletum est.

VI.

Num Turcæ portus Maris rubri adhuc possideant?

Portus *Maris rubri*, Habessinici quondam juris, & inter eos *Arkiko*, è regione insulæ *Matzua*, adhuc in *Turcarum* potestate sunt; qua in re Imperator nihil innovare parat, partim ob res in Occidente agendas: partim, ne exteri in regnum facile ingrediantur; id enim *Turcæ* sedulò prohibent. Aliàs *Neguço* facile foret, junctis

(z) Idem quondam fecit *Susneus*. *Hist. Æth. Lib. II. c. 6. §. 56.* Sic *Gallæi* refugium sunt discordantium. (*Malcontenten.*) (a) Supra art. I. lit. c. allegavimus *Hist. Æth. Lib. I. c. 16.* quam confer.

junctis cum rege *Zeilano* (b) consiliis & copiis, totum littus Orientale occupare, & Turcas illud possidentes fame premere eosque expellere; prohibendo duntaxat, ne commeatus, aliaque ad vitæ sustentationem necessaria, è continente advehantur.

VII.

Num exteri faciliè intra regnum admittantur?

EXteris difficillimus accessus intrò datur; si enim tanquam mercatores cum mercibus veniant, Turcæ eas vel sibi rapturi: vel si moderatiùs agant, advenas aliorum ablegaturi sunt. si verò sine illis accedant, etiam si à Turcis intromitterentur, ab incolis tamen intuti forent, præfertim homines albi, quia pro *Lusitanis* vel *Pontificiis* haberentur, cum periculo vitæ. Alii verò à tali suspitione liberi benevolè & excipi & haberi solent. Verùm illis in locis regio valdè inculta est, desertis arenosis, & montibus asperrimis distincta, ut ægerrimè peregrinari possis; ut taceamus latrones, qui peregrinos sine ullo discrimine spoliant. Aliàs mercatura exercetur ab ipsis Habesfinis & Muhammedanis, è regione *Sennâr* adventantibus; qui merces suas, nempe *ebur, aurum, argentum, frumentum, butyrum, oleum, mel, excrementum odoratum civetta, coria boum*, ut & *mancipia* & plures alias res viliores, *Arkikum & Matzuam* devehunt, ut inde rursus *aromata, piper, & telas lineas* omnis generis, nec non *vestes sericas*, atque auro & argento intertextas, avehant; id quod illi, sine ullo periculo, minoribus impensis, & majore commoditate quàm peregrini perficere possunt.

VIII.

An portus Bailur adhuc navigantibus, & quibus pateat?

Bailur vel *Bailur*, portus (c) ad Mare rubrum, haud procul *Arkiko* situs, adhuc pertinet ad Regulum parvi regni *Dancalè*, qui sub clientela Regis Habesfinorum est, (d) & in fidei suæ pignus liberos suos in aula regia educari curat. Muhammedanus est religione, & annum tributum *Neguço* solvit. Incolæ illarum regionum partim *Æthiopes* feri & agrestes, idolorumque cultores: (*كافروں* *Caffros*, Arabes vocant) partim Muhammedani sunt. Nulli ibi dantur Christiani: neque etiam multi mercatores è regionibus interioribus illuc profisciscuntur, propter itinera parùm tuta, & latrocinia illis in locis frequentissima.

IX.

Quis status nunc sit Regis ADEL, olim Habesfinorum inimici?

Imâm (e) [*ام*] i. e. Princeps vel Rex regni *Adel*, cujus portus est *Zeyla*, Muhammedanus est, nemini subjectus, olim infensissimus Habesfinorum hostis, (f) jam verò à multis annis amicus. Multis circum hostibus cinctus est, quare semper paratus & intentus esse cogitur. Sedem suam Regiam decem vel duodecim dierum itinere introrsum habet, in urbe *Auca*. (g) Commercia inter utramque gentem difficillima sunt, ob genus quoddam Gallæorum, *Ambersis* dictorum, qui circa fines utriusque regni vagantur, & mercatores exactionibus suis vexant: aur, nisi satis largiantur, planè spoliant.

X.

Quanti veneant servi Habesfinicæ nationis?

Servi ex illis regionibus advehi, & venum expositi, nativi Habesfini non sunt; quamvis Arabes eos sic nominent, ut eò carius vendant. Etenim veri Habes-

G

fini

(b) De hoc mox plura dicentur, *Artic. IX.* (c) De portu hoc egimus supra *Articulo I. lit. e.* Per eum *Patriarcha Lusitanicus* tempore *Susnei* salvus in *Æthiopia* penetravit; uti diximus in *Hist. nostra, Lib. III. c. II. §. 8.* (d) Rex hic Imperii *Æthiopici* *beneficiarius* est, ut docuimus in *Histor. Æth. Lib. II. cap. 18.* (e) Generalis appellatio est, à præpositione *ام* *Amâm, Coram, ante,* & denotat quemcunque qui aliis præest. Hinc de quovis *Principe, Duce* vel etiam *Rege* prædicari potest. Specialiter significat *Antistitem sacrum*, qui populo precibus præit, ut apud Turcas fieri solet. (f) Id docent bella internecina inter utrosque gesta, de quibus eorumque causis egimus cum in *Hist. nostra*, tum in *Commentario Lib. III. cap. 15.* (g) *Auca-Gurellè* vocatur Metropolis hujus regni à Patribus Societatis. Compositæ voces sunt, quarum significatio me latet. Vid. *Comm. Lib. I. N. XXIX. §. 9.*

fini neque comam crispam habent, ut cæteri Æthiopes: neque tam atrii sunt, ut servi illi, quos Legatus secum Bataviam nuper adduxit; (hi enim ex *Enarea*, (h) *Afella*, (i) *Shankala* (k) & *Kompella* oriundi sunt;) sed promissis seu longioribus utuntur capillis, flavi, vel rubicundi, vel spadicei coloris, neque etiam ingenii servilis sunt. (l) Quandoquidem regna Habessinix victu abundant, nemo ob egestatem (ut alibi haud rarò fit) à parentibus aut cognatis suis venditur, sed qui ex Habessinia & circumjacentibus regionibus adducuntur servi, aut devicti sunt Æthiopes, aut feri Cafri, vel alii, qui contra Imperatorem aut Dominos suos rebellaverunt. Hi captivi facti foràs mittuntur, & semuncia auri, (m) veletiam minoris veneunt, atque hoc pacto Gallæi, separatim palantes deprehensi, ante omnes alios venduntur. Aliàs, si quis hominem ingenuum vel liberum, sive Habessinum, sive alium quendam, plagio raptum vendat, is vel morte, vel confiscatione omnium bonorum damnatur.

X I

Num Epistola Æthiopica, ad universam Habessinorum gentem directæ, in Æthiopiam pervenerint?

Epistolam quandam ex Europa missam Legati *Moradi* filius *Mochæ* acceperat, atque in Habessiniam delatam, Regi in manus dederat. Alia ex Ægypto missa miro casu etiam in Regis manus pervenit. Quibus obstupescens & planè attonitus verebatur, ne si in Metropolitæ aut Ecclesiasticorum, vel etiam Procerum suorum notitiam venirent, in suspicionem adducerentur, quasi Rex commercium quoddam secretum cum *Francis*, (n) id est, *Pontificiis Europæis* coleret; idque eò magis, quòd in literis ex Ægypto allatis extaret adhortatio quædam ad reconciliationem gratiæ cum *Ecclesia & Pontifice Romano* ineundam, quod solum suffecisset ad concitandos Ecclesiasticos, & motus contra Regem ciendos. Certè latores talium epistolarum loco mercedis pœnam capite luissent. Quapropter Rex illas epistolas præsentē *Morado* manu propriâ cremavit, priusquam vel Proceres, vel aulici quidquam de iis perciperent, ne periculum vitæ filio successori suo crearet. Sicigitur suppressæ fuerunt literæ illæ, quamvis non sine metu plures alias superventuras; quibus tamen certis mandatis præcavere voluit. Ex quibus satis liquet, commercia cum Christianis *Europæ* latè sumtis difficillima fore; prout ex supradictis quoque constare potest.

[De epistolis istis non habeo quod dicam. Imprimi curaveram jam ante decem annos epistolam Æthiopica[m] ad universam Habessinorum gentem directam, in qua Reges *Europa*, ipsam etiam *Russorum* *Αυτοκρατορα* & *Republicas* simpliciter nominaveram, situm quoque regionum descripseram, & religiones, quibus uterentur, verbis planè *ἁδιαφορως* narraveram. (Ista enim omnia in Æthiopia ignorari sciebam.) *Reges inter se concorditer vivere*, inquit, *non obstante sacrorum differentia*, atque his verbis tandem concludens: **ἌΥΝΗ: 77- W: 77ΨΤ: ΗΛ. ΤΡ. Ἄ. Ρ: Λἄ∞: Ρ. Ἄ. Φ. Ρ.: Ρ. Ἄ. Α: 70. Λ: Θ. 9. Λ: Τ. 4. Φ. Γ.: Θ. Τ. 9. Γ. Ἰ: ∞. Ἄ. Ὑ. ∞: ∞: ∞.** Quapropter Rex regum Æthiopia, si voluerit, contrahere poterit conjunctionem charitatis, & mutua[m] amicitia[m] cum illis. Scilicet scopum meum palmarium fœderis & societatis, ad distrahendas orto fortè bello Turcarum vires, cum Habessinibus ineundæ, in animo habebam. Num verò Rex verba ista de reconciliatione cum *Ecclesia Romana* acceperit: vel num epistolæ illæ revera meæ fuerint, cum maximè nescientibus nescio: neque etiam memini, ullam per Ægyptum missam fuisse. Nam quas Anno 1683. in Indiam misi, eæ societatibus, tam in Angliâ, quam in Hollandiâ commendatæ fuerunt. Anglica nihil egit; nec cognoscere potui, an unquam missa fuerint exempla illi commissa. At Hollandica in eo laudabilem præstitit operam, atque suis injunxit, ut curam harum epistolarum haberent. Fecerunt, quod jussi erant. Respondit *Hubertus Cloeck* / Institor eorum, *Mochâ* Arabiæ emporio die XIX. Augusti, Anni 1685. duo exempla epistolæ Æthiopice sibi reddita fuisse, quæ per duos mercatores Arabes, *Abd-ul-kader*, & *Babaien-Sabath*, *Mochæ* commorantes, & in Habessinia negotiantes, diligentissimè curaverit. Quæ fortassis aliquando plenius cognoscemus.]

XII.

(h) *Enarea*. Regnum Æthiopiæ remotissimum. Gens proba atque fida est; uti diximus in *Hist. nostra* in *Procem.* §. 13. lit. e. & *Lib. I.* cap. 3. n. XII. & in *Comm. h. l.* N. xxix. §. 9.

XII.

De persona Legati.

Legatus CHOWAGIA MORAD, qui epistolas Regis Æthiopiæ, quas supra retulimus, Bataviam Indiæ attulit, natione Armenius fuit, cum secunda vice rediret, Vir septuaginta quatuor annorum; sed robustus adeo & corpore validus, ut patinas pariter ac pocula, instar juvenis viginti quinque annorum, evacuaret, ex quo intelligebatur, victum & aërem Habessinix saluberrimum esse. Quæ certò affirmabat, hinc conscripsimus, ambiguis transmissis. Nullatenus verò dubitamus, virum talis ætatis atque dignationis, in re ad se nihil pertinente, veritatem dicere voluisse.

Dabatur *Batavia in castello*, die xviii. Martii, Anno cLo lOc xcii. P. de Roo.

[Primus Habessinorum Legatus, *Matheus*, quem post hominum memoriam sub initium superioris seculi foras miserunt, etiam *Armenius* fuit, qui primam hujus gentis notitiam, quamvis sat mutilam atque mancam, orbi nostro dedit. De eo fuse egimus in *Comment. nostro Proem. l. 9. & Lib. II. N. LVII.* ubi etiam causas indicavimus, cur *Armenii* potius, quam Habessini ad similes legationes adhibeantur; scilicet illi Orientis, sicut Hollandi Occidentis, mercatores sunt perpetui, nisi quod naves nullas habeant; itinera, linguas & mores gentium norunt, & liberum per Muhammedanos & Christianos transitum habent; apud Habessinos præcipue, qui eos omnibus aliis exteris præferunt, quia ad eorum ritus & religionem proximè accedunt. Illos enim cum *Habessinix & Copitix* puriorem Ecclesiam constituere Jacobitæ autumant.]

Congruit nova hæc relatio in summa rerum cum ea, quam *Hubertus Cloeck* (cujus paulò ante meminimus) in Europam misit, quamque nos in *Commentario nostro in Addit. ad Lib. II. pag. 284.* publici juris fecimus. Quapropter nec nos de bona fide Legati *Moradi* ambigimus. Potuit tamen, tanquam exterus, circumstantias quasdam particulares, quoad nomina & situm regnorum: quoad ritus, religionem, & similia, ignoravisse. Nisi memoriâ lapsus fuit, cum de *Petri Heylingi* abitu & morte, quasi ante non ita multos annos contigerit, differeret, ut monuimus *Art. III. lit. q.* Eum enim diu ante hodierni Regis tempora fato functum audivi. Deinde primordium regni hujus Regis differt à relatione *Huberti*, qui *Adjam-Sagedum* Anno 1685. tres annos regnasse scribit: at secundum *Moradum* supra artic. II. illo tempore quinque annos regnasse oportet, quod præferimus. Sed expectanda sunt, quæ ex Arabia vel ipsa Habessinix plura & accuratiora submittere pollicitus est, supra art. I.

Cæterum ex supra dictis Historia nostra partim suppleri, partim emendari potest. *Genealogia* Regis hodierni, secundum *Moradi* relationem, ita se habet:

BASILIDES, SUSNEI F.

primò SULTAN-SAGED; deinde ALEM-SAGED cognominatus. Natus Anno 1607. Rex factus d. 16. Septemb. 1632. Obiit sub finem Anni 1664. vel initio 1665. genuit *Constantinum, Iustum & Davidem*, qui ante patrem obierunt; successit ergo

JOHANNES

Anno 1665. Cognomento AELAF-SAGED. Obiit Anno 1680. cujus filius

JASO-ADJAM-SAGED,

nunc feliciter regnans, nat. Anno 1654. ad regnum pervenit Anno 1680.

NN. FILIA.

Sed fœminæ nullum jus succedendi habent.

Igitur benevolum Lectorem rogatum volumus, ut ubicunque in opere nostro legerit Regis nomen mendosum *Af-Saged*, corrigat *Aelaf-Saged*. Causam mendæ reperiet in Epistola I. lit. e. p. 9.

G 2

Dum

(i) *Afella & Kompella* ignotæ mihi sunt regiones. (k) *Shankala* sunt Æthiopes feri, pamphagi atque palantes, *Troglodyris* simillimi. Descripsimus eos in Historia nostra Lib. I. c. 14. §. 53. Com. h. l. (l) Ingentia Habessinorum descripsimus in *Hist. Æthiop. Lib. I. cap. 14.* & ibi *Coment.* (m) Belgica relatio habet: *de waerde von ½ of ¾ Real swaerte Goud* / quod pondus, cum præcisè dicere nequeamus, maluimus dicere id, quod ex multis aliis accepimus. (n) 240: *Francos* more Orientalium vocant omnes Europæos, speciatim *Ecclesia Romanæ* addictos; *Græcos* minimè. *Comment. l. 17. 7.*

32 Relatio de præfente Habefliniæ ftatu.

Dum Arabica tracto, incidi fortè in diem XIII. Augufti *Calendarii Coptitarum* in *Comment.* meo pag. 425. ubi mendofum جس mihi impofuit, ut notam facerem N. XLVII. p. 436. atque de *seceffu* exponerem, cum جس fcribendum fit, quod de Deo dicitur, *cum homini fe manifeftat*; prout reperitur Marc. 9, 1. hinc جس *Epiphania* eft apud Giggejum p. 737. fecundùm hoc locus ille eft corrigendus. Porro magnam obfervabis differentiam verfionis epiftolæ *Aelâf-Sagedi*, quam hîc dedimus, ab illa quam exhibuimus in *Commentario* noftro Lib. II. N. xxxvi. p. 244. Caufa eft, quod ifta ex paraphrafi Belgica: illa verò ex textu Arabico, quem nuper accepimus, confecta fuerit.

Postremò monendus eft lector, quomodo literæ inter Europæos ambigæ, in peregrinis vocibus legendæ fint.

Ch. ut *German.* *Belgicum* & *Polon.* Ch.

G. ante e & i. ut *G.* *Gallicum.*

J ut ج *Germanicum.* *Ital.* & *Belgicum.* *Anglicè* & *Gallicè* Y conforans.

Sh. ficut ش *Germ.* Ch. *Gallicum.* Sh. *Anglicum.*

W. ut *W.* *Anglicum.*

Secundùm hæc Regis nomen *Adjam-Saged* cum Arabibus Gallicè legendum *Adyam-Saged*; quamvis litera G. *Æthiopicè* femper fit *palatina*, nunquam *dentalis*. Titulus Armeniorum confuetus خوواجه *Chovvagia*, Magifter, Dominus, *Ital.* *Signor*, fi rectè efferri debeat, trium nationum linguæ requiruntur; *Germanorum*, qui pronuncient *Ch*: *Anglorum*, qui efferant *W*: denique *Gallorum*, qui dicant *gia*, vel potius *ja*, ne audiatur *i*. Mirè paffim fcribitur alibi, *Godja*, *Godfia*, *Chodfia*; alibi *Hagia*, ab aliis aliter. *Chogia* contractè procul dubio pronunciat. Propter hanc caulam fæpius defideravimus, quin & polliciti fumus (fi per alia negotia liceret) *Alphabetum* quoddam *univerfale*, fecundùm quod omnia peregrina nomina ab omnibus Europæis uniformiter fcriberentur & legerentur. Specimen infigne in admirando linguarum Orientalium *Thefauro*, in ejus proæmio, publicè exhibuit Nobiliffimus *Francifcus à Mesgnien Meninski*, linguis tam Orientalibus, quàm Occidentalibus ad ftuporem doctus; quod fequi decrevimus.

Errata typographica, quæ Lectorem morari, vel fenfum turbare poffint, obfervavimus nulla; idque fedulitate & curâ amanuentis noftri *Joh. Hermanni Weiffenbruch*, Orientalium Linguarum, imprimis Arabicæ & *Æthiopicæ*, cultoris diligentiffimi. Si tamen pro *Giggæus*, fecundùm titulum *Thefauri* ejus, *Giggejus*; & pag. 16. lin. 3. *Mefelamin* legere velis, per nos licet. At *ſphalma* reale eft, quod alienâ culpâ irrepfît pag. 12. lin. 11. ubi pro *X. die Julii, III. Februarii* ponendus. Nam *d. VII. Sept. 1674.* *Suratæ* appulerat primâ vice Legatus: *Bataviæ* verò dicto die *Februarii 1675.* Denique defectum typorum Arabicorum ubi non ita ligari & connecti potuerunt, ut calligraphia Arabica pofcit, æquus Lector excufabit.

F I N I S.

C. 77.

C. 80.

C. 86.

C. 87.

C. 91.

C. 93.

C. 94.

C. 96.

C. 97.

C. 105.

C. 98.

C. 99.

C. 101.

C. 102.

C. 100.

C. 106.

108.

109.

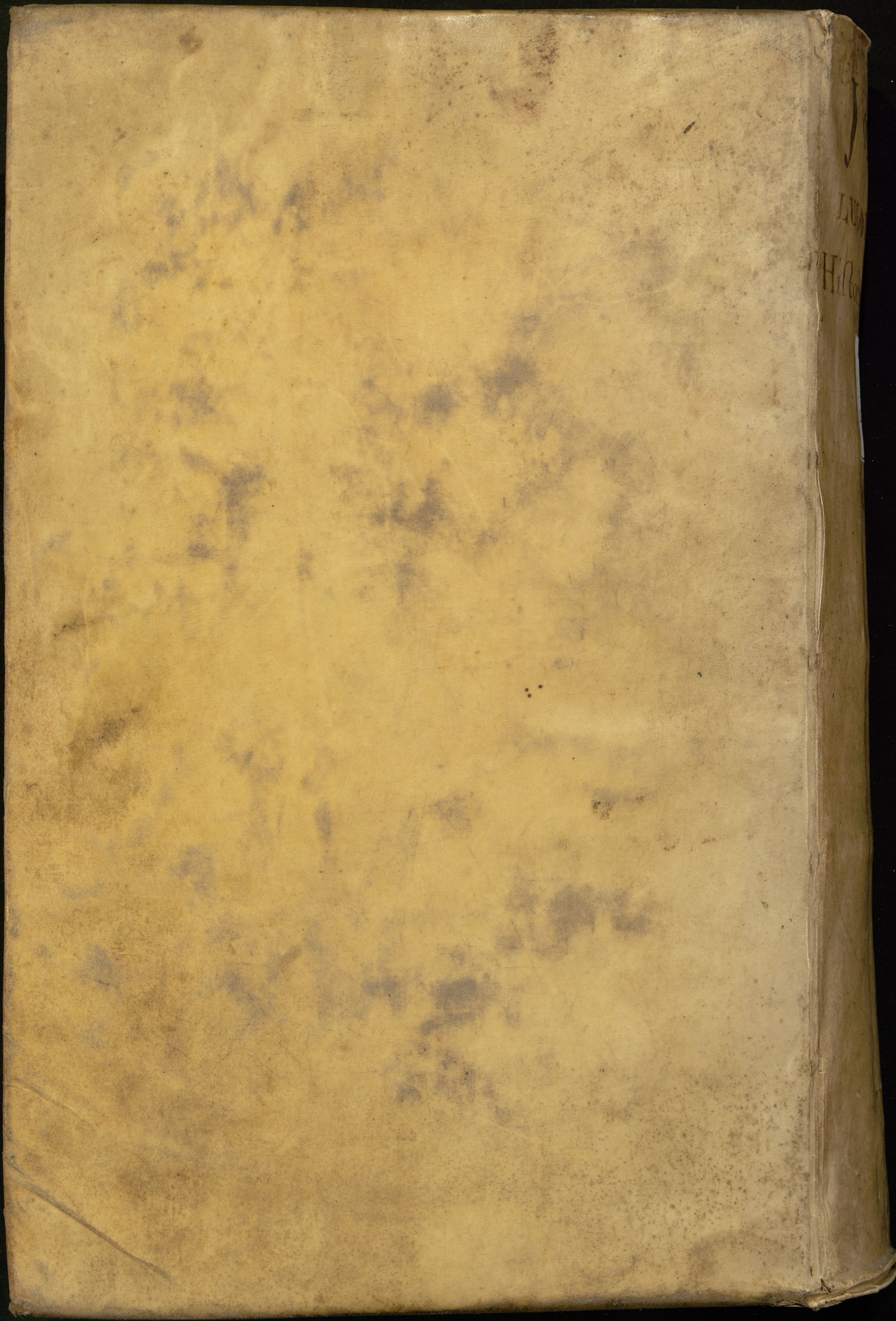

Faint red ink markings at the top edge of the page.

66509

X2610024

J
L
H

